

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КРИВОРІЗЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет мистецтв
Кафедра образотворчого мистецтва

РОЗВИТОК ГРАФІЧНИХ ТЕХНІК В УКРАЇНСЬКОМУ
МИСТЕЦТВІ ТА ОСВІТІ II ПОЛ. XX – ПОЧ. XXI СТОЛІТТЯ

Кваліфікаційна робота студентки
групи ОМм-24
ступінь вищої освіти магістр
спеціальності 014.12 Середня освіта
(Образотворче мистецтво)

Галаган Крістіни Ігорівни

Керівник: ст. викладач , доктор
філософії з освітніх пед. наук
Большаніна Ольга Валентинівна

ЗАПЕВНЕННЯ

Я, Галаган Крістіна Ігорівна, розумію і підтримую політику Криворізького державного педагогічного університету з академічної доброчесності. Запевняю, що ця кваліфікаційна робота виконана самостійно, не містить академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації. Я не надавала та не одержувала недозволену допомогу під час підготовки до цієї роботи. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають покликання на відповідне джерело.

Із чинним Положенням про запобігання та виявлення академічного плагіату в роботах здобувачів вищої освіти Криворізького державного педагогічного університету ознайомлена. Чітко усвідомлюю, що в разі виявлення у кваліфікаційній роботі порушення академічної доброчесності робота не допускається до захисту або оцінюється незадовільно.

Галаган К.І

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ГРАФІЧНИХ ТЕХНІК	8
1.1. Поняття та класифікація графічних технік	8
1.2. Історичний розвиток графіки в українському мистецтві: основні етапи та тенденції II пол. XX – поч. XXI століття.....	14
1.3. Графічні техніки в художній освіті: особливості та їх застосування у навчальному процесі.....	21
Висновки до розділу 1	28
РОЗДІЛ 2. КОМПОЗИЦІЙНО - ТЕХНІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ГРАФІЧНИХ ТЕХНІК	30
2.1. Структурні та композиційні принципи побудови графічних ілюстрацій	30
2.2. Емоційний вплив кольору та символічні асоціації в графічній ілюстраціях	39
2.3 Техніки та стилістичні прийоми в графічному зображенні персонажів.....	45
Висновки до розділу 2	48
РОЗДІЛ 3. ПРАКТИЧНЕ ЗНАЧЕННЯ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА МОЖЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ В ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС.....	51
3.1. Актуальність використання графічної ілюстрації у підготовці школярів та вихованців гуртків	51
3.2. Методичні рекомендації з організації та проведення гурткової роботи з графічної ілюстрації для дітей шкільного віку.....	53
Висновок до розділу 3	57
ВИСНОВКИ	60

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	62
ДОДАТКИ.....	67
Додаток А.....	67
Додаток Б	70
Додаток В.....	72

ВСТУП

В умовах активної зміни суспільства та технологічного прогресу в культурі та мистецтві України зазнають значних змін, що відображаються у способах творчого самовираження, зокрема у графічному мистецтві. Графіка як форма художньої творчості завжди відзначалася здатністю поєднувати традиції й нові відкриття, виступаючи одночасно засобом самовираження та інструментом відображення соціальних, культурних і технологічних змін. У другій половині XX – на початку XXI століття розвиток графічних технік в Україні характеризується новими підходами, що пов'язані з пристосуванням до сучасного світу.

Актуальність дослідження зумовлена потребою вивчення специфіки розвитку графічних технік, їхньої ролі у формуванні культурного простору України, а також використання цих технік у художній освіті. Це дозволяє поглибити розуміння не лише художньої, але й освітньої складової мистецтва, створюючи підґрунтя для подальшого зрощення традицій і новітніх технологій у мистецький процес.

У магістерській роботі використані результати колективних і індивідуальних праць, монографій, статей, що торкаються питань історичного розвитку графічного мистецтва, інноваційних технік та їх впровадження в освітню практику. Дослідженнями теорії та практики графічних технік займалися такі науковці: О. Василенко, Л. Буряк, О. Карпінська, Г. Грабовська, О. Олійник, а також автори праць, присвячених інноваційним підходам у графіці – С. Поляков, О. Пустовіт, М. Кравченко. Вивченням ролі графіки в художній освіті займалися: О. Вербицька, С. Савченко, Ю. Петренко, Т. Проць [5, 6, 77, 13, 19, 26, 37, 40, 41, 43, 44, 45].

Серед сучасних науковців, що аналізують новітні технології та їх вплив на графічне мистецтво, слід відзначити: Л. Карпінську («Техніка та інновації в сучасній графіці», 2016), О. Олійник («Український графічний естамп: традиції та інновації», 2021), Т. Проць («Історія графіки України», 2015),

М. Кравченко («Сучасна графіка в контексті цифрової революції», 2015),
Г. Пустовіт («Модерні тенденції у графічному мистецтві», 2021).

Мета дослідження – розкрити особливості розвитку графічних технік в українському мистецтві та освіті другої половини XX – початку XXI століття.

Відповідно до мети сформульовано такі **завдання** дослідження:

1. проаналізувати наукову, методологічну та мистецтвознавчу літературу з питань графічних технік;
2. визначити основні етапи та тенденції розвитку графічного мистецтва в Україні другої половини XX століття;
3. дослідити інноваційні підходи у графіці зазначеного періоду;
4. розглянути вплив сучасних технологій на трансформацію графічного мистецтва у XXI столітті;
5. проаналізувати використання графічних технік у художній освіті;
6. розробити рекомендації щодо інтеграції графічних технік у сучасний освітній процес.

Об’єкт дослідження – графічне мистецтво України та його техніки у контексті мистецтва й освіти.

Предмет дослідження – розвиток традиційних і новітніх графічних технік у другій половині XX – на початку XXI століття.

Хронологічні межі дослідження охоплюють період другої половини XX – початку XXI століття, коли графічне мистецтво України зазнало значної трансформації під впливом соціокультурних змін та технологічного прогресу.

У магістерській роботі використано такі **методи** дослідження:

- 1) історико-культурний аналіз, що дозволяє простежити розвиток графічного мистецтва у соціокультурному контексті;
- 2) мистецтвознавчий опис, який забезпечує розкриття особливостей графічних технік;

3) порівняльний аналіз, що дозволяє визначити основні тенденції та інновації у графіці;

4) педагогічне моделювання для розробки рекомендацій щодо використання графічних технік у художній освіті.

Наукова новизна дослідження полягає у визначенні особливостей трансформації графічного мистецтва України під впливом інноваційних технологій та аналізі їхнього впровадження в освітній процес.

Практична значущість роботи полягає у можливості використання її результатів у художній освіті, зокрема для розробки методичних матеріалів та інтеграції графічних технік у навчальний процес.

Структура та обсяг роботи. Магістерська робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг роботи – 78 сторінка, основний зміст викладено на 57 сторінках, додатки – на 21 сторінках.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ГРАФІЧНИХ ТЕХНІК

1.1. Поняття та класифікація графічних технік

Графіка є однією з найдавніших і водночас найуніверсальніших форм художньої творчості, що поєднує в собі різноманітні техніки, стилістичні підходи та матеріали. Її розвиток нерозривно пов'язаний з еволюцією людської культури та технологій, а також із змінами в суспільних та естетичних смаках. Графіка не лише служить засобом вираження індивідуальних почуттів та ідей художника, але й є потужним інструментом та впливу на широку аудиторію. Вона охоплює цілу низку технік, серед яких можна виділити як традиційні ручні методи, так і сучасні цифрові підходи.

Термін «графічні техніки» об'єднує різноманітні методи створення зображень, які включають використання ліній, штрихів, плям і їхніх комбінацій. З часом ці засоби не лише змінювалися, а й удосконалювалися, стаючи більш різноманітними і доступними завдяки технологічному прогресу [22, с. 114]. У сучасному мистецтві графіка знаходить нові форми, де цифрові інструменти дозволяють художникам створювати детальні роботи, зберігаючи при цьому глибину та емоційність. Різноманіття графічних прийомів дозволяє кожному митцю знайти свій унікальний підхід, що робить графіку важливою та актуальною на будь-якому етапі розвитку мистецтва.

Засоби графіки відіграють важливу роль у художній освіті, оскільки вони сприяють розвитку творчого мислення, формуванню художнього смаку та розширенню можливостей студентів.

За словами О. Василенко, використання різноманітних графічних технік сприяє розвитку креативного потенціалу студентів та їхньої здатності до самовираження [6, с. 32]. О. Олійник наголошує на важливості впровадження цифрових технологій у процес навчання графіки, що дозволяє студентам краще підготуватися до професійної діяльності [37, с. 91]. Крім

того, І.Матвієнко зазначає, що освоєння графічних технік сприяє формуванню критичного мислення та аналітичних навичок, що є необхідними для творчого процесу [34, с. 72].

Особливу увагу у навчанні художників приділяють вивченню різних матеріалів та технік. Л. Мельник стверджує, що практика роботи з традиційними методами, такими як офорт або ліногравюра (Рис.А.1.19), сприяє розвитку майстерності студентів та допомагає створювати унікальні мистецькі твори [35, с. 93]. Водночас, як зазначає С. Герасимова, сучасні цифрові технології відкривають нові перспективи для інтеграції графіки в мультимедійні та анімаційні проєкти, розширюючи можливості мистецького вираження [9, с. 128].

Графічні техніки також відіграють важливу роль у збереженні національної культурної спадщини. За словами Т. Бевз, традиційні графічні методи допомагають зберегти автентичність українського мистецтва, одночасно інтегруючи сучасні технології, що сприяє його подальшому розвитку та популяризації серед молодого покоління [2, с. 101].

Методи графічного зображення в художній освіті є ключовим інструментом для розвитку як творчих, так і аналітичних навичок студентів. Їхнє застосування сприяє формуванню здатності до критичного мислення художніх образів та пошуку нових форм вираження. Використання різноманітних методів, зокрема офорту, ліногравюри, а також цифрових технологій, розширює можливості навчального процесу та дозволяє студентам отримати досвід у створенні графічних ілюстрацій.

Застосування таких методів, як офорт, ліногравюра, акватинта, монотипія, графітовий рисунок, робота тушшю чи змішаними матеріалами, створює умови для глибокого занурення у процес художньої творчості. Учні вчаться розуміти пластичні можливості лінії, штриха, фактури, ритму, контрасту та композиції. Це сприяє формуванню художнього бачення, розвитку моторики, уважності, почуття пропорцій та вміння послідовно вибудовувати зображення.

Окрему роль відіграють сучасні цифрові технології, які значно розширюють простір для творчого експерименту. Цифрова графіка, планшетні скетчі, робота у спеціалізованих програмах дозволяють студентам опановувати нові формати мистецької діяльності, що відповідають запитам сучасної візуальної культури. Поєднання традиційних технік із цифровими засобами формує універсальний підхід до навчання та сприяє розвитку компетентностей, необхідних для сучасного художника та дизайнера.

Існує кілька класифікацій технік графічного мистецтва, кожна з яких відображає певні підходи, залежно від авторів і джерел. Такі класифікації можуть варіюватися в залежності від специфіки робіт художника, історичних періодів чи технологічних особливостей. Наприклад, відомий мистецтвознавець Л. Буряк підкреслює важливість розвитку індивідуального почерку митця через використання ручних технік, в той час як Л. Савченко акцентує на універсальності друкарських технік, зокрема естампу. Ці підходи заслуговують на увагу, оскільки кожен із них виводить на перший план різні аспекти творчого процесу [5, с. 15].

Проте, на основі аналізу літератури та практичних досліджень, оптимальним і доступним для розуміння є підхід, запропонований Л. Буряком, який класифікує графічні техніки на три основні категорії: ручні, друкарські та цифрові. Ця класифікація дозволяє чітко виділити основні напрямки розвитку графічного мистецтва та застосування технік у сучасному мистецтві:

1. Ручні техніки: Ручна графіка є основою художньої творчості, адже вона використовує інструменти, такі як олівець, вугілля, пастель, туш та інші. Вона дозволяє передати безпосереднє сприйняття художника, його емоції та стиль. За твердженням Л. Буряк, ці техніки сприяють розвитку індивідуального почерку митця, збагачуючи його художню палітру [11, с. 57]. Олівцеві ескізи, наприклад, часто використовуються як підготовчі роботи, які згодом стають основою для створення масштабних графічних полотен.

2. Друкарські техніки (естамп) передбачає створення зображень за допомогою матриці, що дозволяє друкувати багаторазові відбитки одного твору. Відомими техніками є гравюра, літографія, офорт, шовкодрук (Рис.А.1.15). Як зазначає Л. Савченко, ці техніки стали популярними завдяки своїй універсальності та можливості багатотиражності [45, с. 78]. Офорт, наприклад, є однією з найскладніших і водночас найбільш витончених технік, яка вимагає від художника високого рівня майстерності.

3. Цифрові техніки: З появою комп'ютерних технологій графіка отримала новий вимір. Цифрові техніки дозволяють створювати зображення з високою деталізацією, використовувати анімацію та інтерактивні елементи. За словами Ю.Павленка, цифрові інструменти розширили можливості графіки, дозволяючи художникам експериментувати з формами та матеріалами [39, с. 102]. Цифрова графіка також активно використовується в освіті для створення навчальних матеріалів і мультимедійних презентацій (Рис.А.1.12).

Основні техніки ручної графіки, що використовуються в освіті:

1. Ліногравюра – одна з найпопулярніших ручних технік в освіті. Її суть полягає у вирізанні малюнка на лінолеумі і подальшому відбитку за допомогою чорнила. Ліногравюра є чудовим способом навчити учнів основам ритмічної композиції, а також розвитку впевненості в роботі з контрастами та текстурами (Рис.А.1.14). Досвідчений викладач може ввести учнів у світ абстракції та експресії, використовуючи ліногравюру як інструмент для створення оригінальних художніх робіт [38, с. 102].

2. Офорт – глибокий спосіб гравюри, який вимагає великої технічної майстерності (Рис.А.1.13). Учні, які освоюють офорт, розвивають терпіння і уважність до деталей, оскільки техніка вимагає точного виконання на металевій пластині та використання кислот для створення різних відтінків. Це допомагає розвивати в учнів окомір і розуміння принципів світлотіні в композиції [28, с. 76].

3. Літографія – техніка, що базується на принципі води та жиру, де художник наносить малюнок на камінь, що дозволяє відтворювати складні образи з багатьма деталями. Літографія в навчальному процесі є прекрасним способом розвинути розуміння взаємодії різних матеріалів, а також надає можливість створювати багато копій одного малюнка, що дає учням шанс вдосконалювати свої технічні навички через повторення [14, с. 92].

4. Ксилографія (дереворит) – стародавня техніка, що використовує дерев'яні блоки для гравірування і відбиття зображень. Ксилографія є складною технікою, яка розвиває у учнів точність і акуратність, адже для досягнення чітких контурів та деталей необхідно дуже ретельно працювати з деревом. Ксилографія також сприяє розвитку композиційного мислення, оскільки художник повинен враховувати можливості та обмеження матеріалу [23, с. 134].

Дослідження графічних технік показує, що вони відіграють ключову роль у формуванні візуальної культури, художньої майстерності та професійної підготовки митців. Графіка є одним із найдавніших видів мистецтва, який постійно еволюціонує та адаптується до змін у технологіях та матеріалах.

Класифікація графічних технік, запропонована Л. Буряком, поділяє їх на ручні, друкарські (естамп) і цифрові методи. Ручна графіка залишається основою образотворчого мистецтва, сприяючи розвитку індивідуального стилю художника. Друкарські техніки, такі як офорт, літографія та ліногравюра, дозволяють створювати тиражовані зображення, що має важливе значення для розвитку графічного мистецтва та популяризації його серед широкої аудиторії (Рис.А.1.1).

Аналіз наукових джерел засвідчує, що графічні техніки відіграють важливу роль у художній освіті. Вони сприяють розвитку критичного мислення, візуальної грамотності, формуванню композиційного бачення та навичок роботи з матеріалами. Дослідження О. Василенко підтвердило, що використання різноманітних графічних технік сприяє розвитку креативного

потенціалу студентів, а О. Олійник наголошує на важливості впровадження цифрових технологій у навчальний процес. У свою чергу, Л. Мельник підкреслює значущість традиційних методів, які допомагають майбутнім художникам освоювати основи композиції, світлотіні та фактури [35, с. 93].

Особливе місце в дослідженні займає питання поєднання традиційних і цифрових технік у сучасному мистецтві. Використання таких методів, як офорт і ліногравюра, в поєднанні з цифровими технологіями дозволяє створювати унікальні твори, що поєднують історичну спадщину з інноваційними підходами. Як зазначає С. Герасимова у «Модерні графічні техніки в освітньому процесі», сучасні цифрові інструменти сприяють експериментуванню з графічними засобами та відкривають нові можливості для самовираження митців [9, с. 128].

Окрім художнього аспекту, графічні техніки мають велике значення у збереженні національної культурної спадщини. Традиційні методи, такі як ксилографія та ліногравюра, дозволяють передавати автентичність українського мистецтва, а інтеграція сучасних технологій сприяє його популяризації серед молодого покоління. Як зазначає Т. Бевз у «Українське мистецтво XX століття : розвиток і тенденції.», поєднання історичних і сучасних підходів у графіці є важливим для збереження національної ідентичності [2, с. 101].

Отже, графічні техніки є багатогранним явищем, що охоплює широкий спектр методів – від ручних до цифрових, кожен із яких має свої особливості та функціональне призначення в мистецькому та освітньому процесах. На основі проаналізованих класифікацій доцільним є поділ на ручні, друкарські (естап) і цифрові техніки, який дозволяє найбільш повно охопити сучасний стан розвитку графічного мистецтва. Особливий інтерес викликають друкарські методи, зокрема ліногравюра й офорт, що, зберігаючи зв'язок з традиціями, водночас демонструють потужний художній потенціал у поєднанні з новітніми технологіями. Саме ці техніки виявилися найбільш придатними для втілення ідей у практичній частині дослідження, адже вони

дозволяють глибше розкрити експресивний і символічний зміст графічної мови, поєднуючи емоційність образу з технічною вишуканістю.

В умовах стрімкого розвитку цифрових технологій та зміни форматів комунікації, графіка продовжує залишатися актуальною, оскільки здатна адаптуватися до нових викликів і об'єднувати традиції з інноваціями. Її багатогранність, гнучкість і здатність передавати складні ідеї через візуальні образи роблять графічне мистецтво одним із найперспективніших напрямів творчої діяльності в XXI столітті. Саме тому дослідження, викладання та практичне освоєння графічних технік мають важливе значення як для індивідуального розвитку митця, так і для загального поступу національного та світового мистецтва.

1.2. Історичний розвиток графіки в українському мистецтві: основні етапи та тенденції II пол. XX – поч. XXI століття

Розвиток української графіки в другій половині XX – на початку XXI століття відзначається значними трансформаціями, обумовленими соціально-політичними змінами, технологічним прогресом, а також художніми пошуками митців. У цей період українська графіка поступово виходить за рамки традиційного академізму, і звертається до експериментів, осмислення національної культурної спадщини та світових художніх тенденцій.

Однією з ключових особливостей цього періоду стало поступове переосмислення соціалістичного реалізму, який у другій половині XX століття був нормою в мистецтві доби «відлиги». Однак із часом українські митці починають відходити від ідеологічного підходу та розширювати межі творчої свободи. Це відбувалося під впливом загальної культури 1950-х – 1960-х років, що відкривала нові можливості для творчого експерименту (Рис.А.1.16).

Важливим фактором розвитку української графіки стало відродження інтересу до народного мистецтва, символіки, орнаменту та традиційної техніки. У 1960–1980-х роках митці зверталися до гравюри, ліногравюри,

літографії, офорту, створюючи твори, в яких поєднували модерністські підходи з глибокими національними мотивами (Рис.А.1.17).

Значні зміни відбулися в українській графіці наприкінці 1980-х – початку 1990-х років, коли розпад Радянського Союзу та здобуття незалежності України призвели до демократизації художнього середовища та відкриття нових напрямків [30, с. 112]. Митці почали працювати у напрямку концептуального мистецтва, постмодернізму, абстракції, експресіонізму, експериментувати з техніками та формами [3, с. 44].

З початком XXI століття в графіку активно інтегруються цифрові технології, що значно розширює можливості художників. Від традиційних друкарських технік українські митці переходять до використання цифрового друку, графічних планшетів, 3D-візуалізації та змішаних технік [12, с. 152]. Відкритість до світових мистецьких процесів дозволяє українській графіці брати активну участь у міжнародних виставках, фестивалях, бієнале, що сприяє її популяризації та розвитку.

Періодизація розвитку української графіки (1950–2020 роки) подається на основі досліджень українського мистецтвознавця Олександра Федорюка, який у своїх наукових працях висвітлює ключові етапи трансформації графічного мистецтва України в контексті соціокультурних змін другої половини XX – початку XXI століття [52, с. 368]. Цю періодизацію доцільно використовувати: у наукових дослідженнях з історії українського мистецтва; при написанні дипломних, магістерських і курсових робіт; у лекційних курсах для студентів мистецьких та культурологічних спеціальностей; для експозиційної логіки в організації тематичних художніх виставок; у мистецькій критиці та при підготовці науково-популярних матеріалів, що аналізують українське графічне мистецтво.

Розвиток української графіки у другій половині XX – на початку XXI століття можна поділити на кілька ключових періодів, кожен із яких має свої характерні особливості, зумовлені соціально-політичними, культурними та технологічними змінами.

Після завершення Другої світової війни українська графіка, як і все мистецтво, залишалася під впливом соціалістичного реалізму – офіційно затвердженого стилю в Радянському Союзі. Головним завданням художників було ідеологічне виховання, прославлення праці радянської людини та відбудови країни. Тематика графічних творів здебільшого включала індустріалізацію, колективізацію, героїчні образи робітників і селян, а також історичні події, що відповідали радянському наративу [19, с. 72].

Одним із ключових напрямів розвитку графіки у цей час був плакат, який використовувався як засіб агітації та пропаганди [7, с. 99]. Окрім цього, розвивалася книжкова ілюстрація, що відзначалася реалістичним трактуванням образів, а також сатирична графіка – карикатури, що висміювали буржуазний світ та ворогів соціалізму.

Попри жорсткі рамки соцреалізму, деякі митці знаходили можливості для художніх експериментів у межах допустимих норм. Наприклад, у книжковій ілюстрації з'являються більш виразні композиційні рішення, складніший рисунок, декоративність у стилізації образів [10, с. 65].

Період «відлиги», приніс певну лібералізацію мистецького життя. У 1960-х роках почали з'являтися твори, що відходили від канонів соцреалізму, художники дедалі частіше зверталися до національних мотивів, стилізованих форм, експериментальних технік [29, с. 275].

Особливо активно розвивалася книжкова графіка. У цей час працюють такі відомі українські графіки, як Г.Якутович, В.Ісаков, О.Данченко, В.Лопата. Вони поєднують у своїх роботах модерністські принципи композиції, народну символіку, а також інноваційні графічні прийоми. Графіка цього періоду характеризується багат шаровістю змісту, вишуканістю лінійної пластики, чітко вибудованою композицією та символічністю образів [20, с. 137].

Розвиток екслібрису та станкової графіки також стає важливою складовою мистецького процесу (Рис.А.1.18). Графіки експериментують з

такими техніками, як офорт, ліногравюра, дереворит, комбінуючи їх із традиційними мотивами українського народного мистецтва.

Важливим явищем стало оформлення українських книжкових видань, зокрема ілюстрації до творів Т.Шевченка, Л.Українки, І.Франка та інших класиків української літератури. У графіці з'являється більше свободи, декоративності, лаконічності форм, що свідчить про вплив світових модерністських тенденцій [33, с. 156].

Кінець 1980-х – початок 1990-х років став періодом кардинальних змін у мистецтві України. Перебудова, а згодом розпад Радянського Союзу і здобуття незалежності відкрили нові можливості для митців. Українська графіка звільняється від ідеологічних обмежень, художники починають експериментувати зі змістом, формою та техніками.

Поширюються авангардні та постмодерністські напрямки, активізується використання метафори, символізму, багат шарових смислових рішень. Важливими жанрами цього періоду стають авторська графіка, інсталяція, арт-бук, екслібрис. Художники починають поєднувати традиційні техніки (офорт, літографія, ліногравюра) з новими, такими як монотипія, колаж, експерименти з текстурями та фактурами. Значну роль у розвитку графіки відіграють міжнародні виставки та бієнале, де українські митці представляють свої роботи поряд із світовими авторами [67, с. 94].

Початок XXI століття став новим етапом у розвитку української графіки, зумовленим широким використанням цифрових технологій. Комп'ютерна графіка, цифровий друк, графічні планшети та новітні медіа значно розширюють можливості митців. У цей період українські художники активно входять в міжнародний мистецький контекст, беруть участь у міжнародних бієнале графіки, цифрового мистецтва, коміксів, експериментального друку. Поряд із традиційними графічними техніками активно розвиваються цифрові колажі, доповнена реальність (AR), відеографіка, 3D-анімація та мультимедійні артпроекти [27, с. 94].

Значний вплив на розвиток української графіки мали політичні та соціальні події – Революція Гідності, війна на Сході України, повномасштабне вторгнення Росії у 2022 році. У графічному мистецтві з'являються численні плакати, соціальні проекти, візуальні маніфести, що мають потужний політичний та емоційний заряд [17, с. 78]. Таким чином, у XXI столітті українська графіка охоплює широкий спектр стилістичних та технічних підходів – від традиційних технік до цифрових інновацій, що робить її важливим явищем у сучасному мистецькому просторі [62, с. 204].

Після Другої світової війни і в умовах сталінського режиму саме мистецькі освітні заклади стали базою, через яку держава здійснювала ідеологічний контроль над художньою освітою. Програми Київського художнього інституту, Львівського національного академічного художнього університету, Харківського художнього інституту були зосереджені на засвоєнні класичних технік графіки – офорту, ліногравюри, літографії – у поєднанні з обов'язковими ідеологічними канонами соцреалізму [14, с. 121].

Разом з тим, саме ці заклади стали колискою української графічної школи, де формувалися й утверджувалися національні мистецькі традиції попри загальнопартійний диктат. Більшість провідних українських графіків не лише творили у власній майстерні, але й були викладачами в художніх вишах, передаючи наступним поколінням і майстерність, і ідеї. Серед них – В.Касіян, відомий своїми майстерно виконаними офортами до творів Т.Шевченка; О.Михайлович-Жук, який розвивав книжкову графіку; В.Кричевський, що сформував школу оформлення української книги, заклавши фундамент національного стилю. Їхній педагогічний вплив заклав традицію спадковості в українській графіці.

З 1960-х років починається помітна лібералізація художнього процесу, яка торкнулася і навчальних програм. Це дало змогу впроваджувати нові підходи у викладанні: з'являються курси з книжкової графіки, екслібрису, відбуваються перші обережні експерименти з абстракцією та індивідуалізацією технік [19, с. 98]. На базі Київського художнього інституту

виникає так звана київська школа графіки, представниками якої стали Г. Якутович, О. Штанько, М. Пшинка. Їхні твори поєднують у собі експресію штриха з національним змістом – як, наприклад, ілюстрації Г.Якутовича до «Тіней забутих предків» М. Коцюбинського чи цикл «Київська старовина» М. Пшинки. Значна частина цих митців паралельно викладала, розвиваючи навчальні майстерні, що поступово стали творчими лабораторіями нової української графіки.

Таким чином, художні освітні заклади виступали не лише простором для формування технічних навичок, а й центрами збереження, розвитку та трансляції традицій української графіки, забезпечуючи тяглість між поколіннями митців та адаптацію класичних технік до нових викликів доби. Після здобуття Україною незалежності в 1991 році навчальні заклади стали важливими центрами для розвитку мистецької освіти, зокрема в галузі графіки. Вільний доступ до світових тенденцій у мистецтві дозволив українським художникам та студентам мистецьких закладів значно розширити свої творчі горизонти, використовуючи інноваційні техніки та зміщуючи акцент на особисту інтерпретацію художнього процесу [25, с. 154].

Окрім традиційних технік, таких як офорт і гравюра, набуває популярності цифрова графіка. Мистецькі інституції починають інтегрувати комп'ютерні технології у навчальний процес, що стало значним кроком у розвитку графіки як дисципліни. Харківський, Львівський та Київський інститути мистецтва також організовують численні виставки, які сприяють популяризації нових напрямів у графіці [43, с. 56-58].

Важливим аспектом у розвитку графіки в Україні в XXI столітті стала інтеграція цифрових технологій у процеси художнього навчання. Мистецькі інституції почали активно вводити дисципліни, які навчають студентів використовувати комп'ютерні програми для створення графічних творів. Київський інститут імені Т.Шевченка, Львівська академія мистецтв, Харківська академія дизайну і мистецтв стали важливими центрами для розвитку таких напрямів, як комп'ютерна графіка, 3D-дизайн, візуалізація.

На рівні студентських робіт і дипломних проєктів активно використовуються нові форми і стилі: від мультимедійних проєктів до цифрових плакатів і відеоартів. Важливим етапом стало вивчення мистецьких концепцій постмодернізму та глобалізаційних процесів у графіці.

Українські художні навчальні заклади стали активно співпрацювати з міжнародними мистецькими університетами, що відкривало можливості для обміну досвідом, участі в міжнародних конкурсах і виставках [41, с. 66]. Міжнародна діяльність стала важливим елементом формування української графіки як частини глобального мистецького контексту.

Таким чином, графічні техніки є невід'ємною частиною художньої практики, освітнього процесу та розвитку сучасного мистецтва. Вони дозволяють митцям і студентам експериментувати, розвивати індивідуальний стиль та адаптуватися до сучасних тенденцій. Поєднання традиційних та цифрових методів відкриває нові горизонти для графічного мистецтва, роблячи його ще більш гнучким, багатогранним і доступним для широкої аудиторії.

Важливо зазначити, що розвиток української графіки в другій половині XX – на початку XXI століття є вражаючим процесом, який поєднав у собі етапи від домінування соціалістичного реалізму до активного використання цифрових технологій. У цей період графічне мистецтво не лише реагувало на соціально-політичні зміни, але й сприяло відновленню національної ідентичності, формуванню нових творчих підходів і інтеграції України в міжнародний мистецький контекст. Мистецькі навчальні заклади, творчі об'єднання та ініціативи відіграли ключову роль у вихованні нових поколінь художників, які, зберігаючи національні традиції, водночас активно впроваджували сучасні методи й технології.

1.3. Графічні техніки в художній освіті: особливості та їх застосування у навчальному процесі

Графічні техніки відіграють ключову роль у процесі художньої освіти, адже вони не лише знайомлять студентів з різноманіттям художніх інструментів і методів, а й сприяють розвитку творчого мислення, професійних навичок та художньої чутливості. Це важлива частина навчання, що дозволяє студентам закріплювати основи композиції, кольорознавства, перспективи та інших дисциплін, які є фундаментом для глибшого розуміння мистецтва та вираження власних ідей.

Однією з головних особливостей графічних технік є їх здатність розвивати в учнів абстрактне і композиційне мислення, оскільки кожен штрих чи лінія, незалежно від того, чи це олівець, туш чи інші матеріали, відіграють важливу роль у створенні цілісної художньої роботи. Цей процес не лише сприяє технічній майстерності, а й відкриває шлях до нових творчих можливостей, дозволяючи студентам експериментувати з формою, фактурою та кольором. У такий спосіб графічні техніки стають потужним інструментом для розкриття потенціалу кожного учня, формуючи здатність до самовираження в межах різних художніх практик.

Такий підхід сприяє не лише вдосконаленню технічної майстерності, але й активізує творче мислення, спонукаючи учнів шукати нові способи вираження. Експериментування з формою, фактурою, контрастами, масштабами та навіть кольоровими акцентами відкриває можливості для створення індивідуальної художньої мови. Учні поступово вчаться бачити й інтерпретувати візуальний образ як систему взаємопов'язаних елементів, а не як механічний набір ліній.

У результаті графічні техніки стають потужним педагогічним інструментом, що дозволяє розкрити внутрішній творчий потенціал кожного учня. Вони сприяють формуванню здатності до самовираження, сміливості в експерименті, гнучкості мислення та впевненості у власних творчих

рішеннях. Завдяки цьому графіка органічно інтегрується в різні художні практики й стає основою для розвитку професійних компетентностей майбутніх митців та дизайнерів.

Після радянської епохи, зокрема в середині XX століття, на базі художніх вузів почала розвиватися нова навчальна дисципліна – графічні технології. У ті часи в Україні з'являються спеціалізовані інститути, такі як Львівський національний університет мистецтв та Київський державний художній інститут, де графіка активно впроваджувалася в навчальний процес. Вони стали осередками, де не лише вивчали традиційні графічні техніки, але й почали впроваджувати нові методи, зокрема методи комп'ютерної графіки, які відповідали новим вимогам часу та розвитку технологій [26, с. 65].

Найбільш впливовими стали університети, де графічні техніки почали використовуватися як основний інструмент для формування творчого потенціалу майбутніх художників і дизайнерів. На базі таких університетів, як Національна академія образотворчого мистецтва і архітектури, Київський університет культури, вивчення графіки стало важливою частиною навчальних програм для дизайнерів, архітекторів, художників і фахівців у галузі сучасних медіа. Інститут графіки при Національній академії мистецтв України став одним із перших, який почав серйозно розглядати взаємозв'язок графіки з іншими галузями, такими як інтермедійні мистецтва та цифрове мистецтво.

Сьогодні графіка посідає важливе місце в системі мистецької та професійної освіти, будучи невід'ємною складовою навчальних програм у багатьох закладах, що готують художників, дизайнерів, ілюстраторів, архітекторів та фахівців у сфері медіатехнологій. Вивчення графічних технік сприяє формуванню базових художніх компетентностей, необхідних для подальшого опанування складніших напрямів візуального мистецтва, таких як живопис, дизайн, анімація, цифрові медіа чи візуальна комунікація.

В Україні університети, академії та художні школи активно впроваджують як традиційні, так і сучасні графічні технології у свої освітні програми. Базові дисципліни включають класичний рисунок, композицію, роботу тушшю, пером, вугіллям, а також вивчення технік гравюри — ліногравюри, офорту, ксилографії. Паралельно із цим дедалі більше уваги приділяється цифровим виразним засобам, які сьогодні є основою професійної діяльності в галузі дизайну та мультимедіа.

Так, факультети дизайну в Національному університеті «Львівська політехніка», в Одеській національній академії харчових технологій, а також у Харківській державній академії дизайну і мистецтв активно впроваджують у навчальні плани курси цифрової графіки, 3D-моделювання, веб-дизайну, цифрової ілюстрації та мультимедійного проєктування. Це дозволяє студентам оволодівати інноваційними методами візуальної комунікації, які відповідають сучасним вимогам ринку праці.

Завдяки поєднанню академічних традицій та новітніх технологій система мистецької освіти в Україні формує багатогранні компетентності студентів, готуючи їх до роботи в умовах динамічної та технологічно насиченої візуальної культури ХХІ століття.

Графіка у художній освіті виконує кілька важливих функцій:

1. Розвиток творчого мислення. Робота з графічними техніками сприяє формуванню здатності до абстрактного мислення, що є важливим для художника. Як зазначає Л. Буряк, графіка дозволяє відточувати композиційне мислення, адже кожен штрих, лінія чи пляма мають свою вагу в загальній структурі роботи [31, с. 55].

2. Опанування технічних навичок. Графічні техніки вимагають точності та контролю над інструментами, що сприяє розвитку дрібної моторики та навичок зображення деталей.

3. Експериментальне середовище. Використання різних технік — від олівця й туші до сучасних цифрових інструментів — дає змогу студентам

експериментувати з формою, кольором та фактурою, відкриваючи нові творчі можливості.

Традиційні графічні техніки, такі як малювання олівцем, вугіллям, тушшю, залишаються основою художньої освіти. Опанування цих технік дозволяє студентам зрозуміти базові принципи побудови композиції, передачі простору та роботи зі світлом і тінню. Як вказує О. Василенко, саме ручна графіка є основою для формування вмінь, які пізніше можна використовувати в інших видах образотворчого мистецтва [6, с. 35]. Заняття з використанням графічних технік часто починаються з вивчення основних ліній і форм. Малювання олівцем дозволяє студентам освоїти основи пропорцій, світлотіні та текстур. Вугілля, навпаки, допомагає створювати м'які переходи та об'ємні форми, що є необхідними для побудови складних композицій. Туш і перо знайомлять студентів із техніками контрастного зображення та графічного акцентування.

Вони відіграють важливу роль у процесі навчання та розвитку творчих здібностей учнів у галузі образотворчого мистецтва. Вони не тільки сприяють розвитку художніх навичок, але й допомагають розвивати критичне мислення, увагу до деталей і здатність до абстрактного мислення. У сучасній освіті ці техніки застосовуються як у навчальних закладах, так і в позакласній діяльності, дозволяючи студентам та учням виявляти індивідуальність та творчий підхід.

Ручні техніки, такі як ліногравюра, офорт, літографія та інші, вимагають від учнів не лише технічної вправності, а й вміння передавати ідеї через образи. Вони допомагають краще зрозуміти базові принципи композиції, форми, кольору та текстури, що є необхідними для розвитку художнього мислення. Водночас ці техніки дозволяють створювати ефектні й оригінальні твори, що заохочують учнів до самовираження та дослідження нових підходів у мистецтві.

У сучасних навчальних закладах друкарські техніки часто є частиною основної програми для студентів мистецьких факультетів. Вони не тільки

сприяють розвитку художніх навичок, але й навчають студентів мислити концептуально та самостійно реалізовувати свої ідеї через призму друку. Ці техніки є важливою складовою частиною навчального процесу, який не лише формує технічні навички, але й дає змогу студентам відчувати важливість самовираження та індивідуального підходу до творчості [49, с. 99].

У сучасних умовах важливим елементом художньої освіти є інтеграція цифрових технологій. Цифрова графіка відкриває нові можливості для творчості, дозволяючи студентам експериментувати з інструментами, недоступними в традиційних техніках. Як зазначає Ю.Павленко, цифрові технології є потужним засобом для створення як статичних, так і динамічних зображень, що розширює межі мистецького вираження [40, с. 112].

Інтеграція цифрових графічних технік в художню освіту стала важливим етапом розвитку сучасного мистецтва, дозволяючи художникам використовувати новітні технології для вираження творчих ідей. Цифрові графічні техніки стали невід'ємною частиною художньої освіти, оскільки дають можливість поєднувати традиційні методи з інноваційними підходами, що відкриває нові горизонти для творчості. Як зазначає О. Ковальчук, перехід від традиційних методів до цифрових змінив підходи до створення графічних творів, дозволивши художникам розширити межі творчості й експериментувати з новими візуальними мовами [23, с. 13].

Цифрові техніки охоплюють широкий спектр інструментів і технологій, що кардинально змінили підхід до створення графічних зображень у сучасній мистецькій та освітній практиці. До них належать робота з професійними графічними редакторами, такими як Adobe Photoshop, Illustrator, CorelDRAW чи Procreate, створення цифрових малюнків і ілюстрацій на графічних планшетах, а також опанування технологій 3D-моделювання, візуалізації та анімації. Ці засоби дозволяють художникам працювати з багатошаровими композиціями, складними текстурями, об'ємними формами та інтерактивними елементами, що значно розширює межі традиційної графіки.

У навчальному процесі цифрові техніки відіграють надзвичайно важливу роль, оскільки дають можливість студентам швидко втілювати творчі задуми, експериментувати з різними стилями та технічними підходами, комбінувати ручну й цифрову графіку, а також виправляти помилки без втрати часу й матеріалів. Завдяки цьому студенти можуть створювати роботи, які складно або неможливо виконати традиційними графічними методами, наприклад, складну 3D-анімацію, інтерактивні ілюстрації, концепт-арти, цифрові комікси, персонажний дизайн тощо.

Крім того, цифрові техніки допомагають формувати у студентів сучасне візуальне мислення, врахування вимог медіапростору та розуміння того, як графічний продукт функціонує у сфері дизайну, кіноіндустрії, комп'ютерних ігор та реклами. Таким чином, цифрові технології стають не лише професійним інструментом художника, але й важливим елементом навчання, що відкриває нові перспективи творчого зростання та професійного становлення.

Інтеграція цифрових технік у навчальний процес має за мету оволодіння основами графічного дизайну: Цифрові графічні техніки дають студентам можливість вивчати основи графічного дизайну, такі як композиція, колір, шрифт, простір та ритм, за допомогою сучасних інструментів. Це дозволяє студентам швидко оволодіти необхідними навичками для створення професійних дизайнерських рішень, які можуть бути використані в реальних проєктах [54, с. 125]. Практична орієнтація на цифрові платформи: Враховуючи зростаючий попит на цифрові рішення в різних сферах, від реклами до мультимедійного мистецтва, інтеграція цифрових технік в художню освіту допомагає студентам підготуватися до реальних вимог ринку праці. Оволодіння сучасними цифровими інструментами є необхідною умовою для творчого розвитку в умовах сучасної інформаційної ери [55, с. 88].

Підготовка до створення мультимедійних проєктів: Використання цифрових технік є важливим етапом підготовки студентів до створення

мультимедійних проєктів, які включають відео, анімацію, інтерактивні інсталяції тощо. Студенти, які оволоділи цифровими графічними техніками, мають можливість створювати інноваційні проєкти, які використовуються в сучасних медіа та цифрових мистецьких виставках [4, с. 78].

Перспективи інтеграції цифрових графічних технік у художню освіту є постійний розвиток цифрових технологій, що вимагає від художньої освіти постійного оновлення програм та методик навчання. Інтеграція новітніх графічних програм і технологій дозволяє студентам бути в курсі останніх тенденцій та вдосконалювати свої навички у відповідності до вимог сучасного ринку.

Міждисциплінарний підхід: Інтеграція цифрових технік в художню освіту сприяє розвитку міждисциплінарних навичок, оскільки студенти можуть поєднувати знання з різних галузей, таких як комп'ютерні науки, мистецтво, дизайн, анімація, і розвивати креативні підходи до вирішення сучасних

Графічні техніки є невід'ємною частиною навчальних програм художніх закладів. Використання різноманітних технік дозволяє студентам реалізовувати свої творчі задуми, працюючи як над академічними завданнями, так і над авторськими проєктами. О.Олійник зазначив, що важливим аспектом є проведення практичних занять із друкарських технік, що дозволяють студентам зрозуміти всі етапи створення графічного твору – від ідеї до її втілення на папері чи іншій поверхні [37, с. 91]. Практичне засвоєння технік також включає створення ескізів, підготовку матриць для друку та виконання фінальних відбитків.

Графічні техніки є незамінною складовою художньої освіти, оскільки вони сприяють формуванню базових технічних навичок, розвитку творчого мислення та опануванню як класичних, так і сучасних технологій. Їхнє вивчення дозволяє студентам отримати досвід роботи з традиційними друкарськими методами – такими як офорт, ліногравюра, літографія – та новітніми цифровими інструментами, що є надзвичайно важливим для

подальшої професійної діяльності в умовах динамічного розвитку сучасного мистецтва. Поєднання двох технік забезпечує не лише збереження зв'язку з класичними художніми методами, а й відкриває нові можливості для творчого самовираження. Завдяки цьому графіка виступає як багатогранний інструмент формування індивідуального стилю, технічної майстерності та розкриття художнього потенціалу майбутніх митців і дизайнерів. У такий спосіб, графічні техніки залишаються актуальним і ефективним засобом у навчальному процесі, сприяючи всебічному розвитку студентів у сфері образотворчого мистецтва.

Висновки до розділу 1

Звернення до зазначених вище наукових праць дозволяє переосмислити загальні аспекти розвитку графічних технік в українському мистецтві та їх значення в художній освіті. У процесі роботи були розглянуті основні поняття та класифікація графічних технік, історичний контекст їх розвитку та особливості використання у навчальному процесі.

Проаналізовано терміни «графічні техніки» та їх основну класифікацію, що охоплює ручні, друкарські та цифрові техніки. Визначено, що кожна група технік має свої специфічні засоби виразності, які розширюють творчі можливості митця та відкривають нові шляхи самовираження.

Розглянуто історичний розвиток графіки в Україні. Сучасна цифрова графіка, поєднує традиційні техніки з новітніми технологіями. Це свідчить про її здатність адаптуватися до змін у соціокультурному середовищі та залишатися важливим елементом художнього процесу.

Досліджено використання графічних технік в художній освіті. Встановлено, що графіка сприяє формуванню базових професійних навичок, розвитку художнього мислення та інтеграції студентів у сучасний мистецький простір. Поєднання традиційних і цифрових технік дозволяє розширювати освітні можливості та відповідати викликам сучасності.

Особливе значення має використання графічних технік у навчальному процесі, оскільки вони сприяють розвитку професійних навичок студентів, формуванню їх художнього мислення та здатності самостійно реалізовувати свої творчі ідеї. Вивчення традиційних і новітніх графічних технік надає студентам можливість ознайомитися з багатьма аспектами професії художника, дозволяючи зберегти баланс між класичними методами і сучасними інноваціями. Це не лише дозволяє студентам освоїти широкий спектр технік, але й стимулює їх творчий потенціал та інтелектуальний розвиток.

Завдяки такому підходу, графічні техніки стають важливим інструментом для розвитку не тільки практичних, але й творчих компетенцій, що є невід'ємною частиною художньої освіти. У поєднанні з іншими видами мистецької діяльності, вони відкривають нові горизонти для самовираження, інновацій і творчих пошуків. Отже, графіка, як частина художньої освіти, є не лише засобом передачі візуальної інформації, але й основою для формування професійних, естетичних та культурних компетенцій у майбутніх митців, що дозволяє їм активно долучатися до сучасного мистецького процесу та впливати на нього через свою творчість.

Отже, графічні техніки є важливим елементом художньої практики та освіти. Вони дозволяють поєднувати багатовікові традиції з інноваціями, сприяють розвитку творчості та формують професійні компетенції майбутніх митців.

РОЗДІЛ 2. КОМПОЗИЦІЙНО - ТЕХНІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ГРАФІЧНИХ ТЕХНІК

2.1. Структурні та композиційні принципи побудови графічних ілюстрацій

Ілюстрація, незалежно від застосованого медіа, базується на чітких принципах побудови: ритм, контраст, пропорції, світлотінь і гармонійна композиція забезпечують виразність і вплив твору на глядача. Вона виконує не лише декоративну або інформаційну функцію, а й слугує потужним засобом візуальної комунікації, який дозволяє автору передавати настрій, ідеї, глибинні емоції та світоглядні концепції через візуальні засоби.

У межах магістерської роботи було виконано серію авторських графічних аркушів під назвою «Маскарад людських емоцій». У цій серії досліджуються образи джокерів, клоунів і шутів як символів внутрішніх переживань людини, масок, які приховують або підкреслюють справжній емоційний стан. Графічна мова ілюстрацій, обрана техніка, стилістичні рішення та кольорова палітра мають на меті передати контрасти між зовнішньою роллю персонажів і їхнім внутрішнім світом. Завдяки експериментам з текстурами, лініями, кольором та композиційним вирішенням, я прагнула створити не просто зображення персонажів, а глибокий психологічний наратив, який би розкривав теми ізоляції, трагічної двозначності, внутрішньої боротьби та емоційної напруги.

У графічних аркушах передається естетика символізму з емоційною експресією, де кожен персонаж втілює певну грань людських переживань. Образи джокера, шута чи клоуна виступають як метафоричні провідники в глибини підсвідомості. Вони балансують між реальністю й абсурдом, між комізмом і трагізмом, відображаючи складність людської психіки.

Кожен аркуш – це самостійна візуальна історія, створена за допомогою змішаних графічних технік, з урахуванням психології кольору, композиційного ритму й стилістичних особливостей.

Структурні принципи побудови графічних ілюстрацій ґрунтуються на комплексі композиційних закономірностей, які забезпечують цілісність, виразність і логічність зображення. Одним із ключових елементів такої організації є ритм, що передбачає послідовне повторення та чергування ліній, форм, плям, штрихів або кольорових акцентів. Завдяки ритму композиція набуває впорядкованості, а погляд глядача плавно рухається з одного елемента на інший, не втрачаючи орієнтації у візуальному просторі.

Важливою складовою виступає і динаміка, яка створює відчуття руху, напруження або, навпаки, спокійної зміни елементів. Динаміка досягається за допомогою контрастів — між великими і малими формами, тонкими і товстими лініями, світлими і темними ділянками, а також між статичними та рухомими образами. Наявність динамічних акцентів дозволяє виділити головні частини композиції та створити емоційний настрій ілюстрації.

Поєднання ритму і динаміки формує візуальну логіку графічного зображення та значною мірою визначає його художню виразність. Саме завдяки цим принципам ілюстрація стає не лише технічно грамотним зображенням, а й естетично завершеним твором, здатним передавати настрій, емоцію й змістове навантаження.

Просторове розташування – елементи композиції можуть формувати глибину та перспективу за допомогою накладання, зміни розмірів, використання світлотіні. Особливо важливою є взаємодія фігури і фону, що може підкреслювати основний об'єкт або створювати ефект інтерактивності. Баланс між симетрією та асиметрією – візуальна рівновага ілюстрації може базуватися на симетричному розташуванні елементів або ж на динамічному балансі через асиметрію, що робить композицію більш живою та експресивною [19, с. 86].

Контрастність та акценти - важливу роль відіграють контрасти між світлом і тінню, великими і малими елементами, плавними і різкими лініями. Виділення основних композиційних вузлів за допомогою контрасту дозволяє фокусувати увагу на ключових частинах твору.

Композиційні принципи побудови графічних ілюстрацій – це один із найважливіших інструментів графічного мистецтва, який впливає на сприйняття ілюстрації. Композиційна структура графічного твору може бути побудована за різними схемами, залежно від авторського задуму та емоційного наповнення роботи [19, с. 90].

Основні принципи композиції у графічній ілюстрації включають: фокусну точку та центр композиції, у кожній ілюстрації є центральний елемент, на якому зосереджується увага глядача. Це може бути головний персонаж, важливий символ або найбільш контрастна деталь. Лінії руху та спрямованість композиції візуально визначають напрямок руху лініями, що ведуть погляд глядача. Лінійна композиція може мати діагональну, спіралеподібну, трикутну або кругову структуру (Рис.Б.2.1). Форма та маса композиційного балансу досягається за рахунок правильного розподілу форм та їхньої візуальної ваги. Колірна композиція у графічній ілюстрації є важливим інструментом емоційного впливу. Контрастні кольори створюють драматичний ефект, тоді як м'які колірні переходи можуть викликати відчуття спокою. Символічні та образні рішення часто відіграє ключову роль у графічній ілюстрації. Використання знаків, масок, геометричних фігур, текстур та інших символів допомагає передати приховані смисли та емоційне забарвлення твору.

Колірна умовність в композиційних рішеннях відіграє важливу роль у створенні емоційного наповнення твору [46, с. 99] . Він не лише задає настрій, а й підсилює змістовну складову, підкреслюючи головні теми та акценти. В межах серії «Маскарад людських емоцій», кожна з шести ілюстрацій використовує один домінуючий колір, що відповідає певному психологічному стану персонажа.

Лінія є основним графічним елементом, що дозволяє задавати ритм, форму та характер зображення. У контексті цієї серії ілюстрацій чіткі, плавні та контрольовані лінії використовуються для зображення маски – тобто зовнішнього образу персонажа, який він демонструє світу (Рис.Б.1.12). Особливості лінійного малюнка в композиції: Тонкі, витончені контури підкреслюють витриманість, контроль, спокійність маски. Гладкі, симетричні лінії створюють відчуття гармонії та впорядкованості. Переривчасті, ледь помітні лінії можуть символізувати хиткість, приховану вразливість, ілюзорність спокою. Приклад використання: Маска персонажа може бути виконана в строгому, акуратному стилі, де лінії підкреслюють ідеальну симетрію та гармонію. Однак, ця зовнішня досконалість може бути лише оболонкою, що приховує внутрішній хаос.

Техніки змішаної графіки передбачає поєднання різних технік, що дозволяє підкреслити суперечливість персонажа та його подвійність. Можливі поєднання технік: Поєднання тонкого контурного малюнка та грубих мазків туші – підкреслення різниці між поверхневою ідеальністю та внутрішнім хаосом [47, с. 78]. Приклад використання: Обличчя клоуна або джокера може бути створене чіткими, бездоганними лініями, що надають йому скульптурності, а тіньові частини та емоційні акценти можуть бути виконані грубими мазками туші або динамічним штрихуванням. Це підкреслить контраст між ілюзією та правдою, зовнішнім фасадом і внутрішньою бурею.

Фактура в графіці є важливим засобом художньої виразності, оскільки саме вона формує візуальні й тактильні відчуття від зображення та створює додатковий емоційний шар у творі. Завдяки фактурі художник може передати не лише матеріальні властивості об'єктів, а й емоційний стан персонажа, атмосферу сцени або психологічні нюанси образу. Вона функціонує як особлива мова, через яку митець спілкується з глядачем, підсилюючи загальне враження від композиції.

Різні види фактур мають своє змістове навантаження. Гладка, рівна поверхня часто створює відчуття штучності, відстороненості та прихованих емоцій, ніби підкреслюючи маску чи оболонку, що приховує справжню сутність персонажа. Груба, зерниста фактура асоціюється з недосконалістю, нервовою напругою та психологічною ламкістю, тоді як рвані, спонтанні мазки передають нестійкість, розгубленість або емоційний вибух. Контраст між матовими і блискучими поверхнями створює гру між прихованим і явним, що дозволяє художнику формувати глибший емоційний підтекст.

У практичному застосуванні фактура допомагає підсилити зміст і характер образу. Наприклад, гладка, ніби порцелянова маска персонажа може символізувати зовнішню бездоганність і приховану фальш, тоді як фон або внутрішні елементи з грубою чи нерівною фактурою акцентують увагу на його психологічній нестабільності чи внутрішніх переживаннях. Такий контраст створює візуальну напругу та допомагає глибше розкрити емоційний стан персонажа, роблячи графічний образ більш багатовимірним і переконливим.

Різноманітні графічні текстури, штрихування, змішані техніки дозволяють створювати багат шарові образи, які глибоко розкривають контраст між зовнішнім образом і внутрішнім станом персонажів у серії «Маскарад людських емоцій». Використання плавних ліній, хаотичних штрихів, контрастних фактур та змішаних технік підсилює драматизм ілюстрацій, допомагаючи передати всю складність людських переживань.

Образна структура персонажів у серії «Маскарад людських емоцій» будується на принципах символічної багатозначності, контрасту між внутрішнім і зовнішнім, а також використанні метафоричних елементів. Вона дозволяє не лише передати характер кожного персонажа, а й заглибитися у складність людських почуттів через візуальні деталі [68, с. 188].

Контраст між виразами обличчя та рухами персонажів будуть побудовані на гострих контрастах між емоціями на обличчі та їхньою мовою тіла. Це допоможе створити ефект емоційного дисонансу – коли вираз

обличчя не відповідає жестам і рухам, що викликає напруженість і багатозначність у сприйнятті. Контрастні прийоми: Широка, нещира усмішка при напруженій позі (виражає вимушену радість, внутрішню боротьбу). Спокійне, відсторонене обличчя при хаотичних жестах (підкреслює розгубленість, відчуженість). Опущений погляд, але активні, демонстративні рухи (відображає ілюзію впевненості, спробу приховати справжні почуття). Приклад використання: Клоун може стояти в грайливій позі, широко посміхаючись, але його руки будуть міцно стиснуті в кулаки, що натякає на стримувану злість або напругу.

Символіка гри та прихованих сенсів – це важливий компонент графічної мови, який дозволяє підкреслити ідеї та додати глибини змісту (Рис.Б.2.13). У серії «Маскарад людських емоцій» використовуватимуться елементи гри, які натякають на театр, маніпуляції, випадковість долі. Основні символи та їх значення: Карти (особливо джокер) – символ мінливості, випадковості, долі, гри на межі реальності та фальші [59, с. 122]. Кулі або м'ячі – символ циркового мистецтва, балансу, нестабільності (емоційний стан персонажів може бути так само нестійким). Лялькові нитки – натяк на маніпуляцію, втрату контролю над власним життям. Дзеркала – символ самоаналізу, подвоєння особистості, неможливості побачити справжнього себе. Сліпуче яскраве освітлення (як на сцені цирку) – створює відчуття показовості, вимушеної вистави. Приклад використання: Шут може тримати в одній руці карту джокера, а в іншій розбиту маску, що символізує втрату контролю над грою та внутрішню кризу.

Однією з центральних концепцій серії є емоційна подвійність – ідея, що людські почуття завжди містять у собі суперечності. Для її вираження використані маски як символ мінливості та приховування справжніх переживань, а також контраст між виразом обличчя та мовою тіла. Ці композиційні рішення допомагають показати розрив між тим, що бачить оточення, і тим, що відчуває сам персонаж. Глядачеві надається можливість

«прочитати» ілюстрацію на декількох рівнях, помічаючи тонкі натяки та деталі, які розкривають глибший зміст.

Колірна символіка відіграє одну з ключових ролей у формуванні емоційного звучання графічної ілюстрації, оскільки саме колір здатний впливати на сприйняття глядача швидше й глибше, ніж форма чи композиція. Колір задає тон усій роботі, визначає її психологічний настрій і створює емоційну атмосферу, яка супроводжує образ від першого погляду. Завдяки цьому художник може керувати внутрішнім станом глядача, підсилювати драматизм сцени або, навпаки, згладжувати напруженість композиції.

Різні кольори відображають широкий спектр людських почуттів і переживань. Теплі відтінки — червоний, оранжевий і жовтий — часто символізують енергію, пристрасть, агресивність або імпульсивність. Вони привертають увагу й створюють відчуття руху, небезпеки чи напруженості. Зелений асоціюється зі спокоєм, стабільністю або відновленням, а синій — із меланхолією, відчуженістю й внутрішньою зосередженістю [45, с. 82].. Фіолетовий колір нерідко пов'язують із містикою, загадковістю, внутрішньою боротьбою або духовними переживаннями. Кожен із цих кольорів, залежно від контексту, може набувати додаткових значень і посилювати загальний емоційний акцент твору.

Домінування певного кольору в композиції впливає на глядача на підсвідомому рівні, формуючи його емоційну реакцію ще до того, як він починає аналізувати сюжет чи техніку виконання. Завдяки колірній символіці художник має можливість більш глибоко передати внутрішній стан персонажа, підкреслити контрасти між образами або створити єдину драматичну лінію, що об'єднує всі елементи ілюстрації. Це робить колір не просто декоративним доповненням, а одним із найважливіших засобів художньої виразності у графічному мистецтві.

Глибину символічного змісту ілюстрацій підсилюють образні деталі, такі як карти, лялькові нитки, дзеркала, кулі, циркові елементи. Вони не тільки виконують декоративну функцію, а й додають до композиції

алегоричний підтекст, натякаючи на тему гри, маніпуляцій, втрати контролю та двозначності людських почуттів.

Процес створення авторської серії ілюстрацій «Маскарад людських емоцій» ґрунтувався на поетапному художньо-пошуковому аналізі. Він охоплював декілька ключових стадій: від первинної експлікації теми та асоціативного аналізу до побудови композицій, створення картонажних ескізів і реалізації ідей у змішаних графічних техніках. Така структурна послідовність дозволила розкрити ідейну концепцію на глибокому психологічному та візуальному рівнях.

Перший крок передбачав словесну та образну інтерпретацію ідеї – маски як символу прихованих емоцій. На цьому етапі здійснювався вільний асоціативний пошук: вивчення архетипів клоуна, джокера, шута як у візуальній традиції (театр, гравюра, арлекинада), так і в психологічному контексті (карнавальність, подвійність, внутрішній розкол) [64, с. 72]. Після аналізу теми було розроблено структуру серії з шести персонажів, кожен із яких мав передавати окремий спектр емоційного стану через колір, пластику, лінію, позу, символ. На цьому етапі створювались начерки та колористичні варіанти. Була побудована сітка протиставлень: усмішка-напруга, симетрія-деформація, маска-істинне обличчя.

Після пошуку в матеріалі були створені картони – чорно-білі композиційні основи ілюстрацій у повному масштабі. Вони дозволили випрацювати загальну ритмічну структуру, розподіл мас, розміщення центру композиції, акцентів, елементів фону. Далі виконувалися проби матеріалу: тестування туші, лінера, перового малюнка, цифрової корекції, графітових заливок і декоративного штрихування. На основі цих досліджень було вироблено змішану техніку, яка поєднувала контурну графіку з декоративним заповненням фону й експресивним моделюванням деталей.

На фінальному етапі були створені завершені графічні аркуші. Кожна з шести ілюстрацій отримала власну кольорову гаму, що відповідала певному психологічному стану. Червоний колір має асоціацію з пристастю та

агресією, помаранчевий порівнюється з неспокоєм та іронією, жовтий – з ламаною радістю та істерією, зелений викликає замкнутість та апатію, синьому кольору приписується меланхолія та холод, фіолетовий відображає внутрішній хаос та містику.

Таким чином, процес створення серії «Маскарад людських емоцій» демонструє поетапну реалізацію авторського задуму, де кожен етап – від експлікації до технічного втілення – логічно формує цілісну візуальну концепцію. Композиційна побудова, колірна умовність, стилістичні контрасти й символіка стали ключовими інструментами вираження складних емоційних станів і глибоких переживань [71, с. 283]. Саме гармонійне поєднання технічної майстерності й концептуальної глибини забезпечує виразність ілюстрацій і їхній емоційний вплив на глядача.

Графічна ілюстрація у контексті авторського циклу «Маскарад людських емоцій» постає як багатошарове художнє висловлювання, що поєднує технічну майстерність, композиційні закономірності та глибоку емоційно-психологічну концепцію. Візуальні образи клоунів, джокерів і шутів у моїх роботах стають метафорами людських переживань, масок і станів, що відображають складність внутрішнього світу особистості. Застосування таких художніх прийомів, як символізм, стилізація, контраст, лінійна і штрихова пластика, кольорова умовність і текстурна виразність, дозволяє досягти цілісної художньої мови, здатної передати емоційну напругу, внутрішні конфлікти та глибинні рефлексії. Композиційні принципи побудови ілюстрацій, розкриті в цьому розділі, доводять, що саме гармонійна взаємодія форми, ритму, простору, лінії та кольору є ключем до створення ілюстрацій, які не лише інформують, а й транслиують складні духовні й емоційні стани. Таким чином, графічна ілюстрація стає потужним інструментом самовираження та комунікації, що здатен не лише зображувати, а й глибоко впливати на глядача, провокуючи емоційний відгук, співпереживання та переосмислення.

2.2. Емоційний вплив кольору та символічні асоціації в графічній ілюстраціях

У графічних ілюстраціях проєкту «Маскарад людських емоцій» колір виконує надзвичайно важливу роль не тільки як елемент художнього оформлення, але й як потужний інструмент для створення емоційного впливу на глядача. Колір здатен викликати певні емоційні реакції, підсвідомо активуючи асоціації та символічні значення, що допомагають краще розуміти внутрішній світ персонажів. В графічному мистецтві колір є не лише візуальним інструментом, а й мовою, що може передати відчуття, настрої, емоції, а інколи й цілісну історію, яка не потребує слів.

Зокрема, у контексті проєкту, що охоплює теми людських емоцій через образи джокерів, клоунів та шутів, колір використовується як спосіб розкриття суперечливих і багатогранних почуттів, що властиві кожному з персонажів. Ці персонажі, традиційно пов'язані з глибинною іронією, внутрішніми конфліктами та подвійністю, представляють різноманітні емоційні стани, що можна передати саме через колір [57, с. 245]. Графічні ілюстрації, в свою чергу, мають на меті створити емоційний міст між глядачем і персонажем, де кожен колір відіграє свою роль у цій глибинній трансформації.

Кожен колір у композиціях ілюстрацій проєкту стає емоційним маркером, відображаючи як зовнішній вигляд персонажа, так і його внутрішній стан. Тому вибір кольору має велике значення для створення конкретної емоційної атмосфери, а також для підкреслення символічних аспектів, пов'язаних із темою маски та обману, які є центральними для тематики маскараду. Персонажі, що відображають людську сутність через гіперболізовані образи, наприклад, джокери, здатні змінювати свою сутність залежно від обраної палітри, що додає глибини до кожного зображення.

Завдяки тому, що колір взаємодіє не лише з формою, а й із символічним змістом, кожен вибір кольору у цьому проєкті стає значущим не

тільки для глядача, а й для персонажа, котрий виявляє певні риси та характерні емоції через кольорову палітру. Оскільки кольори володіють здатністю викликати різні асоціації в залежності від культурних, психологічних і особистих факторів, вони використовуються як основний інструмент для розкриття психологічної глибини персонажів, підкреслення їхньої складної природи та взаємодії з глядачем. Емоційний вплив кольору в графічних ілюстраціях проєкту не обмежується лише декоративною функцією. Він стає важливою складовою частиною візуального мовлення, що дозволяє художнику створювати багатопланові композиції, в яких колір не тільки розповідає історію, а й активує емоційний відгук у глядача, допомагаючи йому глибше розуміти персонажів і їхні переживання.

Колір як емоційний маркер у проєкті «Маскарад людських емоцій» кожен обраний колір несе не тільки естетичне значення, а й є потужним емоційним маркером, що взаємодіє з образами персонажів, їхніми емоціями та внутрішнім світом [63, с. 231]. Кольори в ілюстраціях не просто заповнюють простір, вони створюють емоційну атмосферу, підкреслюючи ключові моменти та емоції, що виражаються через маски, вирази облич, позу і рухи персонажів. Така кольорова палітра стає засобом передачі глибини емоцій і створення між персонажем і глядачем глибокого емоційного зв'язку.

Використання яскравих і контрастних кольорів у поєднанні з виразними позами та активною пластикою персонажів дозволяє створити відчуття динамізму, що значно підсилює емоційний вплив графічної ілюстрації. Завдяки кольоровим акцентам художник може спрямовувати увагу глядача, підкреслювати ключові елементи композиції та розкривати психологічний зміст образу. Контрастні відтінки взаємодіють між собою, створюючи напругу або гармонію — залежно від задуму автора. Саме у графічних образах, пов'язаних із емоційними персонажами, такими як клоуни чи джокери, цей прийом дозволяє максимально розкрити їхню двоїсту природу.

Поєднання червоного і синього часто використовується для передачі внутрішнього конфлікту. Червоний колір несе в собі енергію, імпульсивність, пристрасть або навіть агресію, тоді як синій символізує спокій, холодність, сум або меланхолійність. Контраст між цими кольорами створює відчуття боротьби протилежних емоцій, що є характерним для образу джокера чи клоуна [5353, с. 219]. Такий персонаж, одночасно веселий зовні й глибоко сумний всередині, стає більш багатовимірним завдяки продуманому використанню кольорових взаємодій. Це підсилює психологічний підтекст і дозволяє глядачеві відчувати внутрішню напруженість героя.

З іншого боку, використання теплих відтінків — жовтого та оранжевого — передає енергійність, рух і навіть певну грайливу іронію. У контексті клоунських або маскарадних персонажів ці кольори можуть символізувати штучність сміху, показну веселість або поверхневу безтурботність, що приховує складні внутрішні переживання. Теплі кольори створюють візуальну відкритість образу, але на тлі темних або холодних елементів композиції вони підсилюють контраст між зовнішнім та внутрішнім станом персонажа. Таким чином, колір стає важливим засобом розкриття психологічної глибини та драматичного змісту кожного образу.

Колір допомагає створювати напругу в ілюстраціях, де кожен елемент композиції – від текстур до рухів персонажів – відчувається як емоційний імпульс, що відлунює через палітру кольорів [46, с. 103]. Підсилюючи або згладжуючи сприйняття певних деталей, кольори створюють необхідну контрастність і напругу, яка взаємодіє з іншими елементами композиції, додаючи глибину та значення кожному образу.

Червоний – це колір пристрасті, агресії і енергії. Він символізує боротьбу, напругу та бажання, а також передає екстремальні емоції, такі як гнів або тривогу. Червоний може також використовуватися для підсилення відчуття внутрішнього конфлікту персонажа, коли його емоційний стан знаходиться на межі вибуху або розриву. У контексті серії він передає напруженість, драму та внутрішній конфлікт персонажа. Емоційний вплив:

Символізує сильні почуття – кохання, лють, бажання. Викликає внутрішню тривогу або енергійний сплеск. Може передавати владність, агресивність, а також ризик, небезпеку. Візуальне використання: Контрастні поєднання червоного з чорним або білим підсилюють відчуття драматизму [58, с. 98]. Використання насичених відтінків створює ефект динаміки та відчуття руху. Поєднання з темними тонами може підкреслювати похмурість та загрозливість сцени.

Помаранчевий – цей колір асоціюється з енергією, грайливістю та оптимізмом. Однак в контексті образів клоунів і джокерів він може також бути знаком неспокою або нестабільності, що підкреслює подвійність людських почуттів. Помаранчевий здатен привертати увагу і викликати у глядача відчуття веселості, що з часом переростає у відчуття поверховості або фальшивості емоцій. У даній серії він передає спонтанність, безтурботність, театральність образу. Емоційний вплив: Символізує радість, імпульсивність, свободу дій. Передає легкість, грайливий настрій, іноді – фальшиву веселість [65, с. 44]. Може уособлювати зухвалість, артистичність, прагнення бути в центрі уваги. Візуальне використання (Рис.Б.2.15). Використання контрасту між теплими та холодними відтінками допомагає передати рух та експресію. Поєднання з жовтим або червоним створює ефект яскравості, театральності. Темні відтінки оранжевого можуть додати іронії чи сарказму в зображення.

Жовтий – у проєкті цей колір використовуватиметься для передачі іронії та легкості, але також може бути символом глибоких роздумів і самозаглиблення. Жовтий часто асоціюється з сонцем і теплом, однак його використання в контексті трагедії чи комедії може додавати елемент іронії або сарказму. Емоційний вплив: Символізує інтелект, аналітичність, спостережливість. Передає іронічний погляд на ситуацію, нерідко – відчуття глузування чи підступної усмішки (Рис.Б.2.14). У темних відтінках може уособлювати ревності, заздрість або сумнів [56, с. 134]. Візуальне використання: Насичений жовтий у поєднанні з чорним створює ефект

сатиричного підтексту. Поєднання з білим надає легкості та грайливості, а з коричневим – глибини та задумливості. Може використовуватись для підсилення емоційного контрасту між веселістю та внутрішньою меланхолією персонажа.

Зелений – колір балансу, природи та спокою. Але в поєднанні з іншими кольорами він може також символізувати внутрішні конфлікти, хиткість або навіть тривогу. Зелений часто використовується для створення відчуття невизначеності, коли персонаж відчуває внутрішній розрив між спокоєм і переживаннями. Емоційний вплив: символізує амбівалентність, коливання між добром і злом. Передає відчуття хиткості, невизначеності, прихованої тривоги [61, с. 267]. Може асоціюватися з неприродністю, чимось таємничим і навіть зловісним. Візуальне використання: темно-зелені відтінки підсилюють ефект містичності та таємничості. Світло-зелений створює ефект відчуженості або навіть божевілья. Поєднання із синім або жовтим може підсилювати контраст між спокоєм і тривогою.

Синій – цей колір уособлює глибину, рефлексію та меланхолію. Синій може бути символом самотності, глибокого внутрішнього стану або тривоги. Він зазвичай асоціюється з холодом та відчуженням, що додає образам персонажів відчуття відстороненості, депресії або гнітючої нудьги [66, с. 122]. Емоційний вплив: Символізує інтроспекцію, спокій, відчуження. Передає відчуття самотності, пригніченості, внутрішнього пошуку. У темних відтінках може символізувати безнадію, смуток, депресивний стан. Візуальне використання: Поєднання синього та сірого підсилює відчуття холоду та ізоляції. Використання синіх тіней може надавати ілюстрації загадковості та глибини.

Фіолетовий – колір містики і двозначності, що відображає складність людської натури. Фіолетовий у проєкті символізує глибоке внутрішнє розмірковування, але також і суперечливість, боротьбу між істинним «я» і маскою, яку ми носимо перед суспільством. Він створює атмосферу загадковості, туманності, закриваючи доступ до істинної суті [60, с. 145].

Емоційний вплив: передає двозначність, метафоричність, глибину думок. Викликає відчуття нереальності, театральності. У темних відтінках може символізувати містику, фатальність, внутрішню боротьбу. Візуальне використання: Поєднання з чорним або темно-синім підсилює ефект загадковості. Світло-фіолетові відтінки створюють ефект мрійливості, ілюзії.

Символічні асоціації кольору в контексті проєкту «Маскарад людських емоцій» не є лише інструментом для створення візуальних ефектів або прикраси образів, він глибоко інтегрований у загальну концепцію роботи. Кожен колір, що використовується в графічних ілюстраціях, несе в собі не лише емоційне значення, а й культурні, психологічні та філософські асоціації, які допомагають створювати багатогранні й динамічні образи персонажів. Це дає змогу відобразити не тільки зовнішні, а й внутрішні, приховані емоційні стани, що формують психологічну складність і суперечливість персонажів.

Таким чином, колір у графічних ілюстраціях проєкту «Маскарад людських емоцій» слугує не лише як візуальний елемент, а й потужним засобом для створення символічних, багатошарових образів. Кожен колір має не лише емоційне навантаження, а й культурне значення, що дозволяє по-новому сприймати образи та відчуття глибини внутрішніх переживань кожного персонажа. Колір формує контекст, у якому емоції набувають нових, більш складних значень, що стають важливим аспектом для розуміння загальної концепції роботи [70, с. 149].

Взаємодія кольору та персонажа, різні кольори не тільки змінюють емоційну атмосферу, а й створюють особливу взаємодію між персонажем і глядачем. Вони можуть або підсилювати, або зменшувати відчуття відчуженості чи приналежності до певного емоційного стану. Кожен персонаж проєкту є своєрідним емоційним втіленням колірних відчуттів, що робить кожну ілюстрацію окремим світом, у якому кожен колір передає власну історію внутрішнього стану.

Особливу увагу в роботі приділено поєднанню кольору з фактурою та лінією, що разом утворюють емоційний рельєф кожної ілюстрації. Колір виступає посередником між внутрішнім змістом і зовнішнім сприйняттям, створюючи простір для інтерпретації, залучаючи глядача до рефлексії. У контексті маскараду, де кожна емоція наче захована за уявною маскою, колір стає ключем до розпізнавання правдивого змісту зображеного – прихованого болю, радості, роздвоєності чи спокою.

Завдяки виваженому використанню кольору як засобу метафори, у проєкті вдалося досягти глибшого рівня естетичного сприйняття: ілюстрації не тільки приваблюють візуально, а й впливають на емоційне поле глядача. Кожна робота створює атмосферу, що дозволяє пережити і осмислити ті почуття, які ми зазвичай ховаємо за звичною соціальною маскою. Отже, можна зробити висновок, що в «Маскарад людських емоцій» колір став невіддільною частиною художнього висловлення – він органічно поєднався з концепцією проєкту й підкреслив метафоричний зміст образів, сприяючи створенню цілісної емоційно-символічної структури твору.

2.3 Техніки та стилістичні прийоми в графічному зображенні персонажів

Графічне мистецтво має унікальну здатність передавати психологічні стани, внутрішню драму та глибину особистості персонажа через пластичну мову ліній, фактур, тону, ритму й композиції. У цьому контексті техніки та стилістичні прийоми відіграють надзвичайно важливу роль, адже саме вони формують візуальну структуру образу, перетворюючи його з простого зовнішнього зображення на носія глибинного змісту. Завдяки вдалому поєднанню художніх засобів можливо не лише передати емоцію, але й зробити її майже відчутною для глядача – створити ефект співпереживання, тривоги, напруги або роздвоєності.

У графічній серії «Маскарад людських емоцій» технічні аспекти відіграють визначальну роль у розкритті внутрішнього світу героїв – джокера, шута та клоуна. Вони є візуальними метафорами людських

почуттів, масок і ролей, які ми приміряємо щодня. Щоб образи не залишилися поверхневими, декоративними або просто ілюстративними, необхідно було знайти такі графічні рішення, які б дозволили транслювати психологічну напругу, внутрішній конфлікт, багат шаровість емоцій. Саме техніки (експресивне лінійне малювання, тональні контрасти, фактурність) та стилістичні прийоми (спотворення форми, схематизація, ритмізація штрихів, асоціативність образів) забезпечують візуальну глибину та емоційну переконливість зображень.

Кожен з персонажів несе в собі не тільки зовнішню карикатурність чи театральність, але й внутрішній досвід – і саме через графічну мову ця багатогранність стає зрозумілою глядачеві. Зокрема, використання контрастних штрихів або деформованих пропорцій підсилює ефект напруги, а фрагментарність композицій – символізує психологічний розлад або невизначеність емоційного стану. Таким чином, техніки й прийоми у графічному мистецтві виконують не лише декоративну, а й концептуальну функцію: вони структурують візуальний наратив, формують емоційний простір твору, посилюють метафоричний зміст серії.

Обрана візуальна мова є результатом глибокого осмислення ролі графічних засобів у створенні психологічно наповненого образу. Вона дозволяє вийти за межі буквального зображення і відкрити перед глядачем інший рівень – рівень емоційної правди, що ховається за масками персонажів серії. Для підкреслення контрастності емоцій активно використовуються техніки штрихування. Тут штрихи можуть варіюватися від тонких і делікатних до грубих і густих, що дозволяє створити різні рівні глибини, текстури та емоційного навантаження [1, с. 47]. Легке, прозоре штрихування може символізувати уразливість і емоційну нещирість персонажа, тоді як інтенсивне, густе штрихування підкреслює агресивність чи насильницьку природу його емоцій.

Ще однією ключовою технікою є акцентування на фактурі. Використання різноманітних текстур в графічному зображенні створює не

лише візуальний ефект, а й підсилює емоційне сприйняття. Наприклад, гладкі, чисті поверхні можуть контрастувати з грубими, шершавими текстурами, що допомагає передати боротьбу між бажанням персонажа зберегти спокій та його внутрішнім хаосом. Техніки фактури можуть також символізувати неоднозначність персонажа: зовнішній вигляд гладкий і привабливий, а внутрішній світ – порушений і складний.

Важливе значення у стилістичних прийомах має гіперболізація рис персонажів. Усі персонажі в проєкті мають дещо перебільшені риси, що є характерним для карикатурного стилю. Збільшення виразності обличчя, розширення очей або перебільшення виразу усмішки чи гримаси є способом підкреслення контрасту між зовнішнім і внутрішнім світом персонажа [68, с. 178]. У цьому контексті стиль зображення є частиною психологічного інструментарію, який дозволяє показати, наскільки глибокими можуть бути емоційні переживання під зовнішньою маскою.

У процесі реалізації серії «Маскарад людських емоцій» було застосовано низку графічних технік, які дозволяють не лише створити візуально виразний образ, але й передати глибокий психологічний зміст. Основним художнім прийомом стало поєднання реалістичних і абстрактних елементів, що втілює ідею внутрішнього роздвоєння та прихованого емоційного стану персонажів.

Зокрема, у роботі «Жовтий персонаж» спостерігається контраст між детально проробленим обличчям та деформованим тілом із гіперболізованими рухами. Текстура костюма виконана шляхом декоративного штрихування з жовто-чорною плямистістю, що підсилює ефект нестабільності та емоційної зламаності.

У композиції «Червоний персонаж» було використано делікатне лінійне моделювання обличчя та рук на тлі насиченого плоского червоного поля. Це дозволяє акцентувати увагу на внутрішньому стані персонажа – зовні спокійному, але наповненому напругою. Гіперболізована поза, симетрія фігури та деталі (корона, квітка, туфлі на підборах) утворюють візуальну

метафору влади й прихованої вразливості. У роботі «Фіолетовий персонаж» абстрактні плями фіолетового кольору виконують функцію не тільки фону, а й візуального підсилювача емоцій. Ці плями ніби оточують фігуру, розчиняючи її межі, що символізує втрату контролю, емоційну розмитість, занурення у внутрішній хаос.

Застосування контрастів світла і тіні відіграє важливу роль у створенні драматичної напруги, як, наприклад, у «Синьому персонажі», де освітлене обличчя контрастує з глибоко заштрихованим фоном. Це створює ефект сценічного прожектора, натякаючи на показовість емоцій, театральність поведінки й прихованість справжніх переживань.

Гіперболізація міміки застосована у роботі «Помаранчевий персонаж»: розтягнута посмішка, великі очі, напружені брови – все це є візуальним кодом емоційної нестабільності. Це дозволяє показати внутрішню тривогу, яка ховається за демонстративною «маскою» радості.

Змішана графічна техніка, яка включає тушеві штрихи, перовий малюнок, цифрове тонування й декоративні елементи, надала кожному аркушу багатшаровості. Завдяки цьому кожна ілюстрація сприймається не лише як декоративний об'єкт, а як символічна проекція внутрішнього стану персонажа.

Таким чином, конкретне застосування графічних технік – штрихування, контрасту тіні та світла, деформації форми, гіперболізації міміки, кольорової площинності – дозволяє створити психологічно багатозначні візуальні образи. Покликання на роботи в додатках дають змогу верифікувати використання кожної техніки та її емоційне навантаження, що є важливою складовою наукового підходу до аналізу графічного твору.

Висновки до розділу 2

У розділі було розглянуто низку ключових аспектів, які складають основу художнього виконання і передачі внутрішніх переживань персонажів через зображення. Кожен із розглянутих пунктів, від структурних і

композиційних принципів до емоційного впливу кольору та застосованих технік, був направлений на досягнення глибокого психологічного ефекту, що дозволяє максимально розкрити емоційні стани персонажів.

Він присвячений структурним і композиційним принципам, продемонстрував, як важливу роль у проєкті відіграє саме композиційна організація, що дозволяє підкреслити емоційний контекст кожної сцени. Тут було зазначено, як контрасти між внутрішнім і зовнішнім світом персонажа можуть бути виражені через організацію простору, лінійні komponування та варіативність поз. Важливим аспектом є також використання динамічних композицій, що підсилюють драматургію кожної сцени, та застосування символіки через предмети, які допомагають розкривати внутрішній конфлікт героїв, зокрема через гру з масками та символами.

У результаті проведеного дослідження в другому розділі було визначено, що колір у графічній ілюстрації виконує не лише естетичну, а насамперед емоційно-психологічну функцію. Кожен колір у серії «Маскарад людських емоцій» несе символічне навантаження та сприяє глибшому розкриттю внутрішнього стану персонажів. Встановлено, що, наприклад, червоний колір передає напруження, агресію або пристрасть, а синій – стан відчуження, ізоляції чи самозаглиблення. Таке трактування кольору дозволяє глядачеві на рівні підсвідомості зчитувати приховані емоційні коди.

Також було проаналізовано техніки та стилістичні прийоми, застосовані під час виконання серії графічних аркушів. Встановлено, що поєднання експресивного лінійного малюнка, декоративного штрихування, гіперболізації міміки та фактурних поверхонь дозволяє передати багаторівневу емоційну насиченість зображень. Застосування контрасту між реалістичним і абстрактним, а також використання символічних деталей, забезпечують формування складного візуального наративу.

Таким чином, у процесі виконання серії «Маскарад людських емоцій» було визначено, що комплексний підхід до кольору, композиції та технічного виконання є ключовим інструментом художнього аналізу внутрішнього світу

персонажа. Зовнішні образи – маски, пози, кольори, фактури – взаємодіють із внутрішніми переживаннями, формуючи психологічно насичений і візуально виразний образ. Це дозволяє розглядати графічну ілюстрацію не лише як естетичний об'єкт, а як інструмент візуальної комунікації глибоких емоційних і філософських змістів.

РОЗДІЛ 3. ПРАКТИЧНЕ ЗНАЧЕННЯ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА МОЖЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ В ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС

3.1. Актуальність використання графічної ілюстрації у підготовці школярів та вихованців гуртків

Графічна ілюстрація займає важливе місце в системі художньої освіти, оскільки вона сприяє розвитку в учнів низки ключових навичок: образного мислення, композиційного бачення, технічної майстерності та візуальної аналітики. У контексті сучасного освітнього процесу методика її викладання постійно оновлюється, поєднуючи класичні академічні підходи з інноваційними графічними засобами.

Зокрема, вивчення графічної ілюстрації сприяє розвитку креативного мислення, здатності до візуального моделювання, фантазії та емоційного інтелекту. За допомогою графічної роботи учень навчається інтерпретувати текст, створювати візуальні наративи, передавати символічний підтекст, що є важливою складовою творчого мислення [6, с. 35].

Окрім того, під час роботи над графічними ілюстраціями учні постійно взаємодіють із деталізованими візуальними елементами – це сприяє розвитку дрібної моторики рук, зорово-рухової координації, точності та концентрації уваги. Малювання тонкими лінерами, пером або цифровим стилусом вимагає від учня точних рухів, що не лише формує художній навик, а й впливає на побутові навички (напр., зав'язування шнурівок, письмо) – адже дрібна моторика безпосередньо пов'язана з нейропсихологічним розвитком дитини. Процес виконання графічної ілюстрації в художній освіті поділяється на кілька етапів, кожен із яких формує специфічні навички:

1. Експлікація та ідеєгенерація – учень формулює тему, розробляє візуальну концепцію, визначає настрій та кольорову домінанту ілюстрації;
2. Ескізне моделювання – виконуються пошуки композицій, вибудовується структура, здійснюється аналіз можливих рішень;

3. Картони й проба в матеріалі – учень експериментує з техніками, стилями, фактурами, обирає відповідну візуальну мову;

4. Фінальна реалізація – робота виконується у вибраній техніці, враховуючи попередній пошук, із дотриманням пропорцій, логіки світлотіней, психологічного образу тощо.

Методика викладання графіки включає опанування як традиційних інструментів (олівець, вугілля, туш, акварель), так і цифрових технологій, які істотно розширюють спектр виразних засобів. Програми Adobe Illustrator, CorelDRAW, Procreate та інші дають змогу не лише прискорити виробничий процес, але й експериментувати з шарами, колірними ефектами та текстурою, що особливо актуально в сучасній візуальній культурі [30, с. 112].

У роботі з графічною ілюстрацією розрізняють навчальні та творчі підходи. Навчальні ілюстрації мають чітку структурну побудову, виконуються з дотриманням академічних правил – це сприяє формуванню базових навичок композиції, анатомії, передавання світлотіней, фактури та пропорцій.

Творчі графічні ілюстрації, своєю чергою, стимулюють уяву, дозволяють використовувати символіку, стилізацію, експресію та нові графічні мови. Як зазначає І. Жукова, саме такі форми дозволяють студентам реалізовувати себе як авторів, що вміють транслювати ідеї через образ [15, с. 64].

Графічна ілюстрація є також важливим інструментом арттерапевтичної практики: візуалізуючи емоції, страхи, внутрішні переживання, учень може краще зрозуміти власний психоемоційний стан. Колір, фактура, ритм лінії набувають символічного значення – наприклад, у серії робіт «Маскарад людських емоцій» кожен аркуш асоціюється з певною емоційною домінантою, переданою через колір, позу, міміку персонажа.

Виконання графічних ілюстрацій формує у школярів такі якості: концентрація уваги (через роботу з деталями); емоційна виразність (через

пошук кольору, ритму, образу); візуальне мислення (через композицію, символіку); відповідальність і терплячість (через поетапність та технічну складність роботи). Так, у межах одного графічного твору учень одночасно опановує кілька важливих умінь: від формальної побудови до емоційного втілення теми.

Важливим є також опрацювання різних стилістик: від академічного реалізму до декоративізму, скетчингу чи мінімалізму. Це сприяє не лише технічному зростанню, а й формуванню індивідуального художнього стилю, що є ключовим етапом у становленні творчої особистості [24, с. 112].

Таким чином, у сучасній художній освіті графічна ілюстрація виконує багаторівневу функцію: від технічної підготовки та анатомічного моделювання до емоційної виразності, моторного розвитку та самореалізації. Її інтеграція у навчальні програми дозволяє формувати не лише кваліфікованого художника, а й психологічно стійку, самодостатню творчу особистість, здатну до глибокого візуального аналізу і самовираження.

Завдяки можливості інтегрувати традиційні техніки, як-от рисунок олівцем, тушшю чи аквареллю, з інноваційними цифровими інструментами, такими як Adobe Illustrator, Procreate, Photoshop тощо, графічна ілюстрація відкриває перед студентами широкий спектр засобів художньої виразності. Такий підхід не тільки розширює технічний арсенал майбутніх художників і дизайнерів, а й формує у них гнучкість, здатність адаптуватися до вимог часу та працювати в умовах динамічного розвитку візуальної культури.

3.2. Методичні рекомендації з організації та проведення гурткової роботи з графічної ілюстрації для дітей шкільного віку

У процесі підготовки до роботи над розділом магістерської роботи важливо зазначити, що однією з найбільших проблем у викладанні графічних технік є недостатнє вивчення специфіки використання цих технік у навчальних програмах сучасних вищих навчальних закладів. У навчальних програмах із образотворчого мистецтва, зокрема з графічних дисциплін,

деякі аспекти методики навчання графічних технік недооцінюються, особливо що стосується самостійної роботи студентів і використання різноманітних матеріалів і технологій.

Згідно з аналізом потреб сучасної позашкільної освіти, особливу увагу у гуртковій роботі з графічної ілюстрації слід приділяти розвитку в дітей навичок застосування різних графічних технік у практичних умовах, наприклад, під час виїзних занять на природі. Такі заняття сприяють формуванню в учнів здатності спостерігати довкілля, передавати його характерні риси за допомогою зображення, а також розвивають уміння поєднувати навчання з творчою діяльністю. Важливими аспектами є засвоєння основ композиції, правильне використання кольорових технік та графічних матеріалів, що дозволяють передати настрій і враження від побаченого.

Для розробки навчально-методичних матеріалів гуртка з графічної ілюстрації варто зосередитися на тих техніках, які найбільш доступні та цікаві дітям шкільного віку. Серед них особливе місце займають акварель, пастель, графітний та кольоровий олівець, фломастери, а також прості прийоми ліногравюри чи монотипії. Ознайомлення з цими видами роботи дозволяє гуртківцям не лише оволодіти базовими художніми прийомами, але й розвинути власне бачення, відчуття виразності та можливостей кожної техніки у творчій передачі образів природи та географічних об'єктів.

Мета та завдання навчально-методичних матеріалів :

Основною метою розробки навчально-методичних матеріалів є оптимізація навчального процесу з графічних технік для учнів гуртка.

Завдання включають:

1. Розробку детальної програми навчання графічним технікам, що передбачає поступове освоєння різних методів та інструментів;
2. Створення практичних завдань, спрямованих на самостійну роботу, де діти зможуть не лише освоїти основи графіки, але й експериментувати з власними творчими ідеями;

3. Введення методів роботи на пленері для вивчення графічних технік у природних умовах, що дає змогу не тільки навчитися працювати з натури, але й збагачувати свої графічні образи новими емоціями та враженнями [51, с. 92].

У межах гурткової роботи пропонується програма занять для учнівської молоді, спрямована на розвиток творчих здібностей, формування навичок роботи з різними графічними техніками та вміння передавати навколишній світ засобами ілюстрації. Програма складається з 6 основних модулів, кожен з яких містить практичні завдання для поетапного освоєння графічних прийомів і розвитку індивідуального художнього бачення.

Модуль 1: Оволодіння основами графічних технік. Діти знайомляться з матеріалами та інструментами (олівці, фломастери, акварель, пастель тощо). Вчать створювати прості ескізи з натури – наприклад, квітки, дерева чи предмети побуту. Завдання спрямовані на розуміння форми та пропорцій.

Модуль 2: Основи композиції. Учасники гуртка опановують принципи побудови малюнка: розміщення об'єктів на аркуші, баланс, гармонія та акценти. Практичні вправи: створення композицій з кількох предметів або малюнки пейзажу, де важливо передати цілісність зображення.

Модуль 3: Світлотінь та об'єм. Школярі вчать бачити та передавати світлотіньові відносини. Виконують вправи з малювання простих геометричних тіл, а також об'єктів з натури (яблуко, листя, гілка), щоб зрозуміти, як світло і тінь допомагають зробити малюнок реалістичнішим.

Модуль 4: Передача текстури та деталей. Діти вчать відтворювати різні фактури: траву, воду, каміння, кору дерев, шерсть тварин. Завдання: створення малюнків з акцентом на передачу фактури природних або побутових об'єктів. Це допомагає формувати уважність та майстерність у деталізації.

Модуль 5: Використання кольору в графічних техніках. Заняття спрямовані на знайомство з аквареллю, кольоровими олівцями, пастеллю. Гуртківці вчать поєднувати кольори, передавати настрій і емоції.

Практичне завдання: створити кольорову ілюстрацію пейзажу або простого сюжетного малюнка.

Модуль 6: Аналіз робіт і творча рефлексія. Наприкінці програми учні презентують власні роботи, обговорюють їх у групі, висловлюють враження та отримують поради від керівника гуртка. Це допомагає навчитися оцінювати власні досягнення та розвивати творчий потенціал.

Розробка методичних рекомендацій

Для забезпечення ефективності занять у гуртку з графічної ілюстрації важливо розробити методичні рекомендації для кожного з етапів навчального процесу. Вони мають містити інструкції щодо підготовки до занять, основні підходи до роботи з натури та уяви, а також вказівки для виконання практичних завдань, спрямованих на поступове освоєння різних графічних технік.

Крім того, у навчально-методичних матеріалах доцільно включати приклади дитячих і професійних робіт, що демонструють використання різних технік та композиційних прийомів [44, с. 125]. Це допоможе гуртківцям зрозуміти, як можна застосовувати набуті знання на практиці, а також сприятиме розвитку їхнього творчого мислення та індивідуального стилю.

Очікувані результати: Запровадження програми та методичних рекомендацій має на меті не лише покращення навичок школярів у роботі з графічними матеріалами, а й розвиток їхньої здатності створювати виразні й емоційні художні роботи, що відображають власні враження та бачення навколишнього світу. Важливим є також виховання у дітей уважності, спостережливості та здатності до творчої рефлексії, що сприятиме формуванню естетичного смаку та загальному особистісному розвитку.

Розробка таких навчально-методичних матеріалів для гуртка є важливим кроком у підтримці творчого потенціалу школярів, які мають отримати можливість не лише технічно оволодіти різними графічними

техніками, а й навчитися передавати через них власні почуття, емоції та уявлення про навколишній світ.

Програма гуртка з графічної ілюстрації охоплює основні етапи розвитку графічних технік та формування творчих навичок у дітей шкільного віку. Учні знайомляться як із традиційними прийомами графіки (малювання олівцем, пастеллю, аквареллю), так і з сучасними підходами, включаючи комбіновані техніки та елементи креативної графіки.

Важливими елементами програми є не лише навчання базовим технікам, а й творчі експерименти з матеріалами та підходами, що стимулюють фантазію та індивідуальний художній стиль. Теми, що розглядаються, допомагають дітям усвідомити значення образів у графічних роботах і розвивати здатність передавати емоції та настрій через ілюстрацію.

Програма дозволяє учасникам гуртка поглибити знання про графічне мистецтво, опанувати різні техніки та підходи, а також підготуватися до створення власних творчих робіт, що відображають їхнє бачення навколишнього світу та особисті ідеї.

Висновок до розділу 3

Графічна ілюстрація займає важливе місце в системі художньої освіти, оскільки вона є основним засобом візуального вираження та розвитку творчих здібностей студентів. За допомогою графічних ілюстрацій студенти не лише освоюють технічні аспекти малювання, але й розвивають композиційне мислення, відчуття пропорцій, кольору та фактури. Ілюстрація сприяє формуванню образного мислення, допомагаючи дітям втілювати абстрактні ідеї в конкретні візуальні образи. Вона також є універсальним засобом комунікації, оскільки може передавати емоції та ідеї, які важко виразити словами. Застосування різних стилів і технік, від класичних до сучасних, дає студентам змогу вивчати різні етапи розвитку графічного мистецтва та адаптуватися до змін у мистецькому середовищі.

Викладання графічної ілюстрації зазнає постійних змін, оскільки сучасний розвиток технологій відкриває нові можливості для творчого самовираження. Традиційні методи, такі як малювання олівцем, тушшю або аквареллю, поєднуються з новітніми цифровими технологіями, зокрема використанням графічних планшетів, комп'ютерних програм і цифрових платформ. Це дозволяє освоїти різноманітні техніки, від ретельно виконаних ескізів до складних цифрових малюнків, що відображають сучасні тенденції в графічному мистецтві. Важливим аспектом є інтеграція творчих процесів у навчальний план, що дозволяє школярам не лише освоїти базові техніки, але й експериментувати з різними формами та методами візуального вираження. Підходи до викладання графічної ілюстрації вимагають також орієнтації на індивідуальні здібності учнів, враховуючи їхні інтереси, що сприяє розвитку творчої свободи та оригінальності у роботах.

Оцінка графічних ілюстрацій є важливою складовою частиною навчального процесу, оскільки вона дає можливість оцінити власні досягнення та отримати зворотний зв'язок щодо своїх робіт. Оцінка здійснюється за кількома ключовими критеріями: композиція, технічне виконання, виразність і оригінальність. Композиція визначає, як елементи на малюнку взаємодіють між собою і створюють єдину, цілісну картину. Технічне виконання оцінюється за точністю ліній, рівнем деталізації та використанням відповідних матеріалів. Виразність передбачає вміння автора передати емоційний настрій або ідею через образи. Оригінальність є критерієм, що визначає новизну та індивідуальність підходу автора до роботи. Під час колективних обговорень і аналізу робіт учнів важливо заохочувати конструктивну критику та обмін ідеями, що дозволяє дітям розвиватися як творчим, так і критичним мисленням. Крім того, оцінка допомагає визначити зони для вдосконалення, що дає можливість надалі працювати над покращенням своїх навичок і технік. Вдосконалення графічних ілюстрацій можливе також завдяки регулярним практикам і

відточуванню техніки малювання, що дозволяє пристосувати свої роботи до змінюваних вимог сучасного мистецтва.

Сучасні підходи до викладання графічної ілюстрації, що включають використання новітніх цифрових технологій поряд з традиційними методами, розширюють можливості для творчого вираження, даючи школярам доступ до нових інструментів та технік. Це дає можливість інтерпретувати старі традиції в нових формах та використовувати цифрові платформи, що стає важливим аспектом у розвитку мистецтва в умовах швидко змінюваного технологічного середовища. Підходи до викладання також передбачають індивідуальний підхід до кожного учня, що дозволяє йому розвивати власний стиль і техніку, відповідно до його інтересів та потенціалу. Таким чином, навчання графічній ілюстрації стає не лише процесом освоєння технік, а й шляхом розвитку особистої творчості.

Оцінка та вдосконалення графічних ілюстрацій є важливою складовою частиною навчального процесу, оскільки дає зворотний зв'язок і допомагає школярам усвідомити сильні та слабкі сторони своїх робіт. Оцінка базується на кількох основних критеріях, таких як композиція, технічне виконання, виразність та оригінальність, що дозволяє не лише удосконалювати свою техніку, але й глибше розуміти, як візуальні елементи можуть передавати емоції, ідеї та концепції. Важливим є також процес колективного обговорення робіт, що допомагає розвивати критичне мислення і вміння сприймати конструктивну критику.

ВИСНОВКИ

У процесі написання магістерської роботи було проведено комплексне дослідження розвитку графічних технік в українському мистецтві та освіті другої половини XX – початку XXI століття, що дозволило глибше осмислити як історичні передумови, так і сучасні трансформації цієї галузі. Було з'ясовано, що графічне мистецтво України зазначеного періоду зазнало значного розвитку, який проявився у збагаченні технічних засобів, стилістичному розмаїтті та виявленні нових образотворчих можливостей. Особливу увагу приділено аналізу внеску провідних українських художників-графіків, які сформували унікальний національний стиль, що поєднав академічну традицію з інноваційними тенденціями європейського мистецтва.

Теоретичне осмислення джерел дозволило виокремити основні етапи розвитку графічних технік, зокрема активне використання класичних методів (офорт, ліногравюра, літографія), а згодом – розширення засобів виразності за рахунок авторських експериментів, змішування технік та впровадження цифрових технологій. У роботі також проаналізовано освітній аспект розвитку графіки: визначено місце графічних технік у мистецькій освіті, охарактеризовано зміст навчальних програм, виявлено методичні підходи, що сприяють формуванню фахових компетентностей студентів у цій сфері.

Практичним результатом дослідження стало створення авторського циклу графічних ілюстрацій «Маскарад людських емоцій», в якому образи блазнів, клоунів та жонглерів символічно відображають широкий спектр людських переживань. Через засоби композиції, кольору, символіки та графічної експресії було реалізовано задум показати суперечливу природу емоцій, прихованих за умовними соціальними «масками». Це дало змогу візуалізувати внутрішній психологічний стан людини, використовуючи культурно впізнавані образи, які водночас є метафорою сучасного

суспільства. Робота з ілюстративним циклом дозволила опрацювати технічні особливості сучасної графіки та поєднати традиційні і цифрові методи.

У третьому розділі було розроблено та запропоновано дидактичні матеріали для гуртка з графічної ілюстрації для школярів і підлітків: авторські заняття на тему емоційної виразності в ілюстрації як способу передачі власних відчуттів і настрою, а також методичні розробки з викладання основ композиції під час практичних занять на відкритому повітрі чи в класі.

Ці матеріали можуть бути використані у гуртковій роботі для розвитку образного мислення, формування композиційного бачення та оволодіння базовими графічними техніками, а також для стимулювання творчої активності та самовираження учнів через мистецтво.

Загалом, результати дослідження підтверджують, що графічне мистецтво в Україні має багатий потенціал для подальшого розвитку як у художньому, так і в освітньому вимірі. Його актуальність у контексті сучасного візуального дискурсу зумовлює потребу в постійному осмисленні традицій, пошуку нових форм виразності та інтеграції інновацій у навчальний процес. Використання графічних технік у мистецькій освіті сприяє формуванню не лише професійних навичок, але й емоційно-естетичної культури, критичного мислення, здатності до інтерпретації візуальної інформації та розвитку творчої індивідуальності майбутніх фахівців.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бабій М. Техніка та технології у графічному дизайні. Львів: ЛНАМ, 2018. 47 с.
2. Бевз Т. Українське мистецтво XX століття: розвиток і тенденції. Київ : Дух і Літера, 2010. 101 с.
3. Біленко І.В. Історія розвитку графічного мистецтва в Україні. Харків : Майдан, 2015. 44 с.
4. Бойчук М. Українське малярство: техніки та стилі. Львів: Світ, 2012. 78 с.
5. Буряк Л. Техніки естампної графіки. Київ: Либідь, 2019. С. 14 – 18.
6. Василенко О. Графічні техніки в художній освіті. Черкаси : Вертикаль, 2016. С. 32 – 35.
7. Вербицька О.В. Історія графічного мистецтва. Київ: Довіра, 2009. 99 с.
8. Галаган К.І. Розвиток графічних технік в українському образотворчому мистецтві та освіті другої половини XX – початку XXI століття. С. 72 – 76.
9. Герасимова Г. Модерні графічні техніки в освітньому процесі. Полтава: Полтавський педагогічний університет, 2015. 128 с.
10. Гловацький С.В. Мистецький словник-довідник. Черкаси: КНЗ «ЧОПООП ЧОР», 2017. 65 с.
11. Гнатюк О. Українське мистецтво на межі тисячоліть. Київ: АртЕк, 2010. 57 с.
12. Гончаренко С. Український педагогічний словник. Київ: Либідь, 1997. 152 с.
13. Грабовська Г. Сучасна графіка: пошуки й інновації. Івано-Франківськ : Галицька Академія, 2020. 56 с.

14. Дорошенко С. Графіка як засіб виразності в українському мистецтві. Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2017. С. 92 - 121.
15. Жайворонок В. Знаки української етнокультури: Словник-довідник. Київ : Довіра, 2006. 64 с.
16. Захарченко І. Історія мистецтва України: від витоків до сучасності. Харків : Ранок, 2021. 62 с.
17. Іваненко О. Українське мистецтво ХХ століття. Київ: Інститут історії України НАН України, 2009. 78 с.
18. Іванюк Т. Використання графічних технік у навчальному процесі. Ужгород : ЗакДУ, 2018. 129 с.
19. Карпінська О. Техніка та інновації в сучасній графіці. Київ: НАКККіМ, 2016. С. 72 - 96.
20. Кириченко О. Графіка України: сучасний вимір. Харків: Право, 2020. 98 - 137 с.
21. Клековкін О.Ю. Мистецтво. Методологія дослідження: методичний посібник. Київ : Фенікс, 2017. 103 с.
22. Климчук І. Станковий естамп в українському мистецтві. Чернівці: Букрек, 2022. 114 с.
23. Ковальчук Н.Д. Символічні структури етнокультурного процесу в Україні: автореф. дис. доктора філос. наук. Київ, 2007. С. 120 – 134.
24. Козак Р. Вплив технологій на сучасну графіку. Тернопіль: Підручники і посібники, 2019. 112 с.
25. Костюк В. Графіка України: від традиції до модерну. Львів: Вид-во ЛНУ ім. І. Франка, 2018. С. 103 - 156.
26. Кравченко М. Сучасна графіка в контексті цифрової революції. Київ : Либідь, 2015. С. 65 - 78.
27. Крет О. Мистецька графіка України в умовах глобалізації. Харків: Основа, 2020. С. 78 - 94.
28. Куц Т. Художня освіта України: проблеми та перспективи. Дніпро : Вид-во ДНУ, 2016. 76 с.

29. Левченко М. Українське мистецтво у ХХІ столітті: графіка та живопис. Черкаси : Вертикаль, 2021. 275 с.
30. Лильо-Откович З. Український пейзажний живопис ХІХ – початку ХХ сторіччя. Київ: Балтія-Друк, 2007. 112 с.
31. Лисенко І. Графічні техніки в українській естампі. Одеса: ОНУ ім. І. Мечникова, 2019. 55 с.
32. Макаренко В. Техніки друкарської графіки. Київ: АртПрес, 2020. 78 с.
33. Мартиненко Г. Українська графіка: історія, теорія, практика. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2017. 156 с.
34. Матвієнко Н. Роль графіки у художній освіті. Чернівці: Рута, 2015. 72 с.
35. Мельник О. Графіка в сучасному художньому процесі. Київ: Науковий світ, 2018. С. 92 – 93.
36. Овчаренко Г. Сучасна графіка України: пошуки і рішення. Полтава : ПНТУ, 2020. 145 с.
37. Олійник О. Український графічний естамп: традиції та інновації. Дніпро : Монографія, 2021. 44, С. 89 - 91.
38. Орлов В. Українське образотворче мистецтво. Історія та сучасність. Київ: Вища школа, 2016. 102 с.
39. Павленко Ю. Цифрові технології в графіці та мистецтві. Львів: ЛНАМ, 2019. 102 с.
40. Петренко Ю. Графіка і художня освіта. Харків: ХНУ, 2017. 112 с.
41. Поляков С. Сучасні тенденції в графічному дизайні. Івано-Франківськ: Галицька Академія, 2020. 87 с.
42. Попова А. Використання естампу в освітньому процесі. Черкаси: Вертикаль, 2018. 66 с.
43. Проць Т. Історія графіки України. Львів: Світ, 2015. С. 56 – 58.
44. Пустовіт О. Модерні тенденції у графічному мистецтві. Черкаси: Вертикаль, 2021. 125 с.

45. Савченко С. Художні техніки у графіці. Київ: Либідь, 2018. С. 78 – 85 .
46. Симоненко І. Історія графіки в Україні: традиції і сучасність. Полтава : Вертикаль, 2016. С. 89 – 103 .
47. Стеценко О. Технічні прийоми у графіці України. Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2019. 78 с.
48. Ткаченко М. Інноваційні методи в графічному дизайні. Київ: Либідь, 2020. 210 с.
49. Трембовецька Л. Сучасні технології в графічному мистецтві. Львів : ЛНАМ, 2018. 99 с.
50. Уманець Л. Графіка в освітньому процесі. Черкаси: Вертикаль, 2019. 111 с.
51. Федоренко І. Графічні техніки у візуальних мистецтвах. Харків: Майдан, 2020. 92 с.
52. Федорюк О. Графіка України ХХ століття. К: Наукова думка, 2004. 368 с.
53. Хоменко Л. Українські традиції у сучасному мистецтві. Одеса: ОНУ ім. І. Мечникова, 2016. 219 с.
54. Цибулько А. Графіка в мистецькій освіті. Черкаси: Вертикаль, 2018. 125 с.
55. Чернявська О. Техніка графічного дизайну у візуальних комунікаціях. Львів: ЛНАМ, 2020. 88 с.
56. Чміль О. Взаємодія традицій та інновацій у графічному мистецтві. Київ: Либідь, 2019. 134 с.
57. Шевченко В. Графіка України на рубежі століть. Харків: Майдан, 2021. 245 с.
58. Шостак І. Друкарські техніки у графіці. Дніпро: Вид-во ДНУ, 2020. 98 с.
59. Шуляк О. Естамп у художній освіті. Івано-Франківськ: Галицька Академія, 2018. 122 с.

60. Щербак В. Сучасний станковий естамп в Україні. Черкаси: Вертикаль, 2019. 145 с.
61. Яворський Т. Новітні технології у графічному мистецтві. Київ: АртПрес, 2021. 267 с.
62. Abramovic M. The Art of Performance. New York : MoMA, 2016. 112, 204 с.
63. Bauman Z. Modernity and Ambivalence. Cambridge: Polity Press, 1991. 231 с.
64. Berger J. Ways of Seeing. London : Penguin Books, 1972. 72 с.
65. Gettings F. Secret Symbolism in Occult Art. New York: Harmony Books, 1987. 44 с.
66. Gettings F. Secret Symbolism in Occult Art. New York: Harmony books, 1987. С. 117 – 123.
67. Grigorian N. European Symbolism : In Search of Myth (1860–1910). Bern : Peter Lang AG, 2009. 94 с.
68. Gombrich E. The Story of Art. London : Phaidon Press, 1995. 188 с.
69. Gombrich E. H. Art and Illusion: A Study in the Psychology of Pictorial Representation. Princeton : Princeton University Press, 1960. 178 с.
70. Hopkins D. Modern Art : A Critical Introduction. Oxford: Oxford University Press, 2000. 93 , С. 147 – 159.
71. Stokstad M. Art History, Fine Art. Volume 2. New York: Prentice Hall, 2010. 283 с.

ДОДАТКИ

Додаток А

Рис.1.1 Леопольд Левицький «Пляж», 1950 -ті роки, папір, лінорит

Рис. 1.12 М .Білий та В. Грабовський «Як Довбуш карав панів»,
1960 р., папір, офорт

Рис. 1.13 Георгій Якутович «Аркан», 1960 р., папір, лінорит

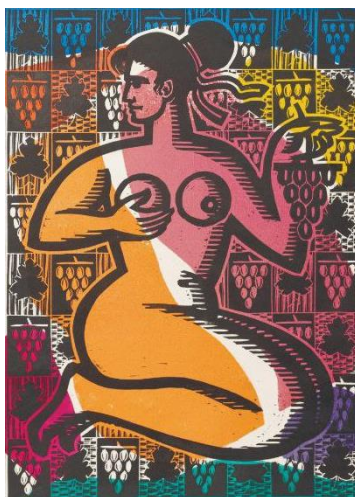

Рис. 1.14 Олександр Губарев « Декоративний мотив » 1960 р., папір, кольоровий лінорит

Рис. 1.15 Сергій Рябченко «Фарбування допоміжних суден», 1960 - ті роки папір, м'який лак

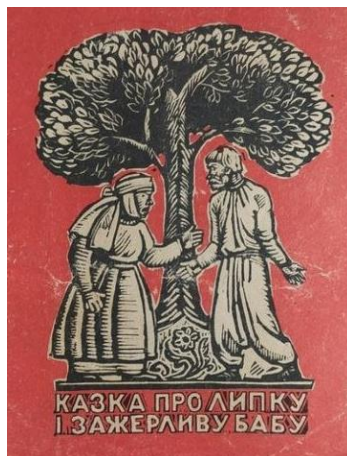

Рис. 1.16 Г. Якутович «Про липку і зажерливу бабу», 1961 р.

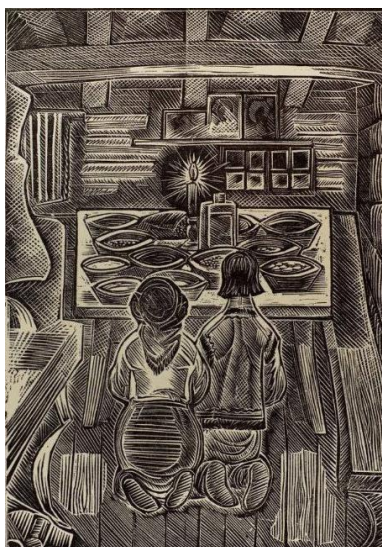

Рис. 1. 17 Ілюстрації Якутовича до «Тіней забутих предків»

М. Коцюбинського, 1966 р., папір, лінорит

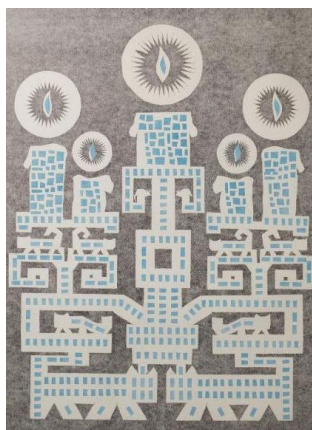

Рис. 1.18 Віктор Кузьменко «Свічки», 1970 - ті роки, папір, шовкодрук

Рис. 1.19 Валерій Дем'янишин «Море», 1974 р., папір, літографія

Рис. 2.1 Ескізи до авторської серії «Маскарад людських емоцій».

Рис. 2.12 Картони до авторської серії «Маскарад людських емоцій».

Рис. 2.13 Пошук кольорового вирішення авторської серії «Маскарад людських емоцій».

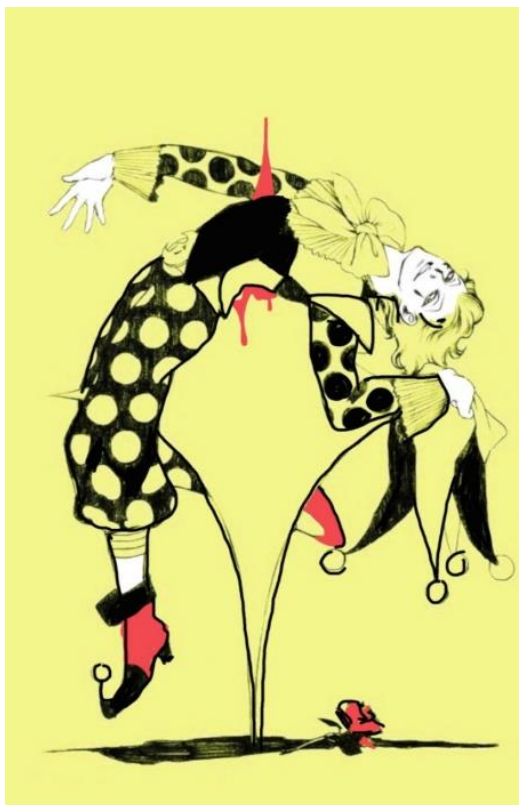

Рис. 2.14 Ілюстрація з серії «Маскарад людських емоцій». Жовтий персонаж (авторська робота)

Рис. 2.15 Ілюстрація з серії «Маскарад людських емоцій». Помаранчевий персонаж (авторська робота)

Програма гуртка з графічної ілюстрації: структура занять та розподіл годин

Таблиця 1

№ п/п	Назва змістового модуля	Теоритич ні заняття	Практичн і	Домашні
МОДУЛЬ I. ОВОЛОДІННЯ ОСНОВАМИ ГРАФІЧНИХ ТЕХНІК				
1.	Ознайомлення з матеріалами та інструментами (олівці, фломастери, акварель, пастель)	1	3	
2.	Створення простих ескізів з натури (листя, квітка, предмет)		5	2
Всього за модуль 1		1	8	2
МОДУЛЬ II. ОСНОВИ КОМПОЗИЦІЇ				
3.	Принципи композиції: розташування об'єктів, баланс, акценти	1	4	2
4.	Аналіз прикладів дитячих та професійних композицій	1	3	1
Всього за модуль 2		2	7	3
МОДУЛЬ III. СВІТЛОТІНЬ ТА ОБ'ЄМ				
5.	Пояснення принципів світлотіні	1	4	1
6.	Малювання предметів і форм із застосуванням світлотіні		5	2
Всього за модуль 3		1	9	3
МОДУЛЬ IV. ПЕРЕДАЧА ТЕКСТУРИ ТА ДЕТАЛЕЙ				
7.	Основи передачі текстури	1	3	1
8.	Практичні завдання на деталізацію природних об'єктів		5	2
Всього за модуль 4		1	8	3

МОДУЛЬ V. ВИКОРИСТАННЯ КОЛЬОРУ В ГРАФІЧНИХ ТЕХНІКАХ				
9.	Основи роботи з кольором, гармонія і контраст	1	4	2
10.	Виконання кольорових ілюстрацій (пейзаж, сюжет)		5	3
Всього за модуль 5		1	9	5
МОДУЛЬ VI. РЕФЛЕКСІЯ ТА КРИТИЧНИЙ АНАЛІЗ РОБІТ				
11.	Оцінка і обговорення виконаних робіт: визначення напрямків для розвитку	сильних сторін та можливості	2	1
Всього за модуль 6			2	1
Всього годин за змістовними модулями		6	41	16

Теоретичне заняття до V модуля програми гуртка з графічної ілюстрації

Тема заняття: «Основи роботи з кольором, гармонія та контраст»

Мета: Ознайомити учнів із можливостями кольору для передачі емоцій і настрою в графічних роботах. Розвинути вміння підбирати кольори для створення гармонійних композицій. Формувати спостережливість до світла, тіні та кольорних відтінків.

Ключові поняття: колір, палітра, контраст, гармонія, теплохолодність, насиченість, композиційний центр, настрій композиції, емоційна виразність.

План заняття:

1. Вступ: роль кольору в графічній ілюстрації, вплив на настрій і емоційне сприйняття.
2. Психологія кольору: як теплі та холодні відтінки впливають на емоції.
3. Засоби емоційної виразності в кольоровій графіці: поєднання кольорів для створення збалансованої композиції.
4. Практичні поради: як підбирати палітру для етюдів на пленері або в класі.
5. Композиційний центр: використання кольору для акцентів і головних образів.

6. Методика створення кольорового етюд:

- Визначення настрою малюнка.
- Добір відповідних кольорів.
- Побудова композиції та композиційного центру.
- Використання контрасту та теплохолодності для виразності.
- Завершальне узгодження тонів і кольорових акцентів.

7. Аналіз робіт: приклади кольорових ілюстрацій, демонстрація гармонії та контрастів.

8. Висновки: колір формує настрій, композиційний акцент та емоційне наповнення; практика допомагає розвивати творчий погляд і художні навички.

1. Вступ. Кольорове вирішення є одним із ключових елементів будь-якої графічної роботи. Воно дозволяє дітям не лише відтворювати навколишні предмети та природу, а й передавати власні відчуття та настрої. У графічних техніках, таких як акварель, пастель, кольоровий олівець, палітра виступає потужним інструментом, що допомагає формувати атмосферу малюнка, впливати на емоційне сприйняття глядача та створювати виразні образи.

Під час занять гуртка особливу увагу приділяють спостереженню змін освітлення та кольорів на відкритому повітрі, під час натурних етюдів, а також використанню отриманих спостережень у власних роботах. Це дозволяє учням розвивати здатність бачити кольорові відтінки та інтерпретувати їх у малюнку

2. Психологія та символіка кольору . Колір має здатність викликати емоції, асоціації та впливати на настрій.

Теплі кольори (червоний, жовтий, оранжевий) створюють відчуття енергії, радості, активності.

Холодні кольори (синій, зелений, фіолетовий) – спокій, задумливість, меланхолію. Використання кольору допомагає дітям передавати внутрішній настрій сюжету та формувати власні асоціації через образи. Застосування

символічного значення кольорів також дозволяє підкреслити головні елементи композиції та створити гармонійне сприйняття[1,с. 144].

3. Засоби емоційної виразності в кольоровій графіці. Графічні техніки, що передбачають роботу з кольором (акварель, пастель, кольоровий олівець), дають змогу створити емоційно насичені образи. Вибір палітри, насиченість і контраст кольорів формують виразність малюнка. Теплі кольори підкреслюють емоційність, холодні – створюють спокійний настрій. Контрастні поєднання допомагають виділити головні об'єкти композиції. На думку М. Яремківа, колір в композиції виконує не лише декоративну функцію, а й семантичну – він формує смислове навантаження твору [5, с. 77].

4. Практичні поради. Технічні особливості роботи з кольором

- Акварель: важливо планувати прозорість шарів і накладати кольори поступово.
- Пастель: дозволяє поєднувати насиченість і м'які переходи.
- Кольоровий олівець: зручний для деталізації та тонких переходів.

Учні навчаються підбирати домінуючі кольори та узгоджувати їх у композиції. При натурних етюдах враховують зміну освітлення, відтінки об'єктів залежно від часу доби, погоди та просторової глибини. Як зауважує І. Міщенко, використання символічних відтінків у зображенні дозволяє художнику розкрити глибину образу через настрій та колірну атмосферу [3, с. 244].

5. Роль кольору в створенні композиційного центру. Композиційний центр – це частина зображення, яка притягує увагу глядача. У кольоровій графіці саме колір часто виконує роль підсилювача композиційного акценту. За допомогою контрасту, насиченості або теплохолодних відносин художник може вказати на головний образ у творі. Під час створення етюдів на пленері студент повинен вміти знаходити кольорові акценти, що підкреслюють змістовну ідею композиції, не перевантажуючи при цьому зображення зайвими деталями. Композиційний центр – це частина малюнка, яка притягує

увагу глядача. Колір допомагає виділити головний об'єкт через контраст або насиченість. Діти вчаться знаходити акценти, підкреслюючи змістову ідею, не перевантажуючи композицію зайвими деталями

6.Методика передачі емоційного стану через кольорові рішення. Послідовність роботи над кольоровим етюдом передбачає:

Методика створення кольорового етюду

Послідовність роботи:

1. Визначення емоційного настрою малюнка.
2. Добір палітри (теплі або холодні кольори).
3. Визначення композиційного центру.
4. Побудова кольорових мас, узгодження тонів і насиченості.
5. Використання контрасту та теплохолодності для виразності.
6. Завершальне узгодження кольорових акцентів

Дітям корисно використовувати «пейзаж-таблицю» для спостереження зміни тональних відтінків у природі залежно від часу доби та погодних умов. Зокрема, М. Кримов у своїх методичних рекомендаціях пропонує використовувати навчальну «таблицю», в якій продемонстровано зміну тональних відтінків залежно від часу доби та погодних умов, що є надзвичайно цінним для початківців [4,с. 40].

7. Аналіз робіт. У творчих вправах гуртка особлива увага приділяється розгляду кольорових рішень у графічних ілюстраціях. Колір у роботах митців виступає не лише елементом декору, а й засобом передачі емоцій та символів. Так, у роботах А. Маневича кольори мають символічне значення: поєднання глибоких сапфірових тіней із теплими вохристими тонами та блакитними серпанками створює відчуття напруги й водночас гармонії. Таке колористичне рішення допомагає глядачу відчувати атмосферу та настрій зображення. У графічних ілюстраціях, близьких до стилістики С. Васильківського, кольори підкреслюють зв'язок із природою та національною ідентичністю. Зелені, жовті й рожеві відтінки формують лагідну палітру, яка передає спокій і гармонію, водночас символізуючи

любов до рідної землі. Як зазначає З. Лильо-Откович, в українському мистецтві пейзаж ілюструє не тільки зовнішні риси природи, а й внутрішній емоційний стан людини. Тонке використання кольору дозволяє передати символіку, зробити ілюстрацію більш глибокою і виразною [2,с. 89]. Для учнів гуртка аналіз подібних робіт є корисним прикладом того, як за допомогою кольору можна створювати настрій, виділяти головні образи й надавати ілюстрації емоційної насиченості.

8. Висновки. Кольорове вирішення формує настрій, композиційний акцент та емоційне наповнення малюнка. Знання психології кольору, правил гармонії, контрасту та композиційного центру допомагає дітям розвивати художні навички та творчий погляд. Практика з кольором стимулює самовираження, спостережливість і розвиток власної авторської манери.

9. Контрольні питання

1. Які функції виконує колір у малюнку?
2. Як теплі та холодні кольори впливають на емоційне сприйняття?
3. Які кольорові матеріали можна використовувати в графічних техніках (олівець, пастель, акварель)?
4. Як за допомогою кольору виділити композиційний центр?
5. Які кроки слід виконати для створення кольорового етюд?

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Клековкін О.Ю. Мистецтво.Методологія дослідження: методичний посібник. Київ : Фенікс, 2017. 144 с.
2. Лильо-Откович З. Український пейзажний живопис XIX – початку XX сторіччя. Київ: Балтія-Друк, 2007. 120 с.
3. Міщенко І. Символи у роботах українських митців // Мистецтвознавчі записки: зб. наук. пр. Нац.академії керівних кадрів культури і мистецтв. 2011. № 19. С. 240–246.
4. Стоян С.П. Філософсько-культурологічний аналіз творчості українських художників крізь призму символізму // Вісник НАКККіМ. 2013. № 2. С. 12–16.
5. Яремків М. Композиція: творчі основи зображення. Навчальний посібник. Тернопіль: Підручники та посібники, 2007. 112 с.